

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra anglistiky

Bakalářská práce

České titulky k filmu Harry Potter a Kámen
mudrců: porovnání přístupu k překladu
kulturně specifických prvků ve verzi Vladimíra
Medka a amatérských překladatelů

Vypracovala: Adéla Šandová
Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Klementová

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této bakalářské práce, a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 19.4. 2024

.....

Adéla Šandová

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Mgr. Kateřině Klementové za její odborné vedení a cenné rady. Ty byly pro mě klíčové k úspěšnému dokončení této práce. Velmi si vážím času, který mi během celého procesu věnovala. Dále děkuji své rodině a přátelům za jejich podporu během studia.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá převodem kulturně specifických prvků v českých titulcích k filmu *Harry Potter a Kámen mudrců* a porovnáním verze titulků vytvořených Vladimírem Medkem s vybranými amatérskými překlady. Vybraný jazykový korpus se pokouší odhalit překladatelské strategie a způsob a formu převodu kulturně specifických prvků do češtiny vzhledem k anglickému originálu. V teoretické části jsou popsány teorie překladu a překladatelské strategie, které jsou dále popisovány se zaměřením na titulkovací prostředí. Teoretická část poskytne informace i o životě a díle věhlasného překladatele Vladimíra Medka. Jsou rovněž vymezeny pojmy spojené s kulturně specifickými prvky, dále je představena jejich kategorizace. V praktické části se nachází výčet prvků, které jsou považovány za vhodné kandidáty pro následnou analýzu z hlediska kulturně specifických prvků, tak jak tyto jsou definovány v teoretické opoře práce. Výsledek analýzy poskytuje vhled do zastoupení kategorií kulturně specifických prvků a jejich překladových forem.

Klíčová slova:

Český jazyk, překlad, titulkování, anglický jazyk, kulturně specifické prvky

Abstract

This bachelor's thesis deals with the translation of culture-bound references in the Czech subtitles for the film *Harry Potter and the Philosopher's Stone* and compares the version of subtitles created by Vladimír Medek with selected amateur translations. The chosen linguistic corpus attempts to reveal the translation strategies and the manner and form of translating culture-bound references into Czech in relation to the English original. The theoretical section describes translation theories and translation strategies, further detailed with a focus on the subtitling environment. This section also provides information about the life and work of the renowned translator Vladimír Medek. Terms related to culture-bound references are also defined, and their categorisation is introduced. In the practical section, there is a list of elements that are considered suitable candidates for subsequent analysis in terms of culture-bound references, as defined in the theoretical framework of the thesis. The results of the analysis offer insights into the range of representation of categories of culture-bound references and their translation forms.

Keywords:

Czech language, translation, subtitling, English language, culture-bound references

OBSAH

ÚVOD.....	6
2. TEORIE PŘEKladu	7
2.1 Překladatelský proces	8
2.2 Překlad dětské literatury	11
3. VLADIMÍR MEDEK JAKO PŘEKladATEL.....	12
3.1 Překlad knižní podoby Harryho Pottera.....	13
4. TITULKY K AUDIVIZUÁLNÍMU DÍLU	14
4.1 Profesionální titulky.....	14
4.1.1 Norma profesionálních titulků.....	16
4.2 Amatérské titulky	17
4.2.1 Vybrané znaky amatérských titulků.....	18
4.3 Strategie překladu titulků.....	19
5. PŘEKlad KULTURNĚ SPECIFICKÝCH PRVKŮ	22
5.1 Kulturně specifické prvky v audiovizuální zábavě	23
5.2 Kulturně specifické prvky v prvním díle Harryho Pottera	25
5. METODIKA.....	26
6. ANALÝZA	27
6.1 Kategorie Zeměpis	27
6.2 Kategorie Společnost	30
6.3 Kategorie Kultura.....	36
6.4 Kategorie Ostatní.....	38
7. Výsledky analýzy	39
ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	43
PŘÍLOHY	49

ÚVOD

V centru pozornosti této bakalářské práce je forma a způsob překladu kulturně specifických prvků vyskytujících se v českých titulcích k prvnímu filmu série Harryho Pottera – *Harry Potter a Kámen Mudrců*. Tyto prvky, těsně spjaté s domácí kulturou a cílovým jazykem, představují pro překladatele výzvu, a proto se práce soustředí na jejich adaptaci a rozmanitost jejich převodu do češtiny. Tyto příklady jsou analyzovány v praktické části této práce.

V teoretické části se práce věnuje vybraným přístupům a teoriím překladu od klasických pojetí až po moderní přístupy, které reflektují dynamiku jazyka a kultury. Teorie překladu jsou zkoumány v kontextu jejich aplikace, zejména v oblasti titulkování, aby poskytly teoretický základ pro pochopení překladu jako disciplíny stojící na rozhraní jazyka a kultury. V této části nechybí ani teorie zaměřené právě na titulky, jejich normy a překladatelské strategie. Tato část obsahuje také pohled na život a dílo českého překladatele Vladimíra Medka. Právě jeho překlad byl výchozím bodem pro vznik této práce i analýzy v praktické části. V neposlední řadě teorie poskytuje přehled o kulturně specifických prvcích, jejichž kategorie jsou oporou analýzy vybraného jazykového korpusu.

Vlastní analýze formy a způsobu převodu kulturně specifických prvků přítomných v českých titulcích k prvnímu filmu ze série Harryho Pottera je zasvěcena praktická část práce. Jazykový korpus, který je analyzován, se skládá ze 4 verzí českých titulků k tomuto filmu. Jedná se o oficiální verzi českých titulků uznávaného překladatele Vladimíra Medka a tři verze titulků pořízené amatérskými překladateli. Tyto čtyři verze jsou mezi sebou elektronicky porovnány za účelem nalezení rozdílů ve zvolených prostředcích překladu anglického originálu, tedy anglických titulků, které se ovšem shodují s anglickou zvukovou stopou filmu. Nalezené rozdíly dále slouží jako jazykový materiál, ve kterém jsou za pomoci kategorizační tabulky kulturně specifických prvků právě tyto prvky určeny a dále analyzovány. Výsledky analýzy ukazují rozmanité formy a způsoby převodu kulturně specifických prvků do češtiny, do kontextu českého filmového diváka. Práce si neklade za cíl hodnotit kvalitu překladu, ale právě pozorovat a v rámci zvolené metodiky popsat jazykovou rozmanitost konkrétních překladů.

Kromě soustředění se na kulturně specifické prvky se práce okrajově věnuje i analýze některých překladatelských strategií použitých v daném jazykovém korpusu. Rozhodnutí

provést rozbor i tohoto typu vyplynulo z nadšení představit nejen překládané položky s kulturně specifickým obsahem, ale také ostatní materiál, který nese zajímavé znaky překladatelské práce. Tato práce se dá považovat za pouhý počáteční vhled do problematiky překladu a titulkování, a jelikož si je vědoma komplexnosti této problematiky, úzce se zaměřuje právě na překlad kulturně specifický prvků.

2. TEORIE PŘEKLADU

Pojem překlad má mnoho významů a s výsledky překladu je možné se setkat na mnoha místech a v mnoha kontextech. Tato kapitola je seznámením právě s touto problematikou. „Překlad je mezičlánek, který se vkládá do sdělovacího komunikačního procesu mezi vyjádření uskutečněné prostředky určité sdělovací soustavy a interpretaci tohoto sdělení především tehdy, jestliže příjemce sdělenému nemůže porozumět.“ (Hausenblas, 1965, s. 155) Již od počátku lidstvo využívalo různé metody přenášení významu, ačkoliv to nemusí vždy zahrnovat doslovný překlad. Naše historie, zaznamenaná v památkách, včetně psané literatury a písma, představuje stopu existujících národů a civilizací. Vědci, zkoumající tyto historické pozůstatky, se v podstatě angažují v překladu významu těchto artefaktů, mají snahu je interpretovat a vysvětlit jejich podstatu (Štafanová, 2015).

Překlad může být přítomen v různých formách a sloužit různým účelům. V mnoha situacích a každodenních činnostech používáme dohodnuté symboly pro komunikaci. Existují však situace spojené se specifickými skupinami lidí, se kterými se nesetkáváme denně. Příklady zahrnují Braillovo písmo a znakovou řeč, které umožňují komunikaci se zrakově postiženými nebo sluchově postiženými lidmi. Dalšími formami překladu jsou Morseova abeceda pro telegrafii, námořní vlajková abeceda pro komunikaci na moři, případně hláskovací tabulka v armádě (Štafanová, 2015).

Existuje mnoho teorií přístupu k překladu. Jak uvádí Levý (2012, s. 22) ve svém díle *Umění překladu*, „Současná práce na teorii překladu je v značné míře vázána na odborné potřeby a na organizační předpoklady, které pro ni v jednotlivých zemích existují.“ Zdůrazňuje také rozdíl mezi západními a socialistickými zeměmi. Četnost institucí a škol, které se věnují překladům a tlumočnictví jsou na Západě, je vysoká. Na rozdíl od socialistických zemí, které kladou důraz

na literární překlady ve spojení se svazy spisovatelů. Levý (2012) se tímto tvrzením vrací ke stavu před rokem 1989.

Významnými zástupci teorie překladu byli Edmond Cary spolu se Sidney Alexandrem (1962, s. 119): „Vypracování obecné teorie překladu vyžaduje co nejúplnější výčet různých druhů překladu dnes užívaných. Tento výčet nesmí být ničím a priori omezován a musí se opírat o studium vývoje, kterým různé druhy prošly.“ Cary a Alexander (1962) dále uvádí, že úkoly tlumočnicků a odborných či literárních překladatelů se sdílejí především v řešení problémů, které vznikají v důsledku rozdílů mezi dvěma jazyky – původním a cílovým. Kromě toho se musí vypořádat s technickými, psychologickými a dalšími obtížemi při interpretaci původního textu a při převedení sdělení do jiného jazyka (Cary a Alexander, 1962).

Od šedesátých let existuje řada studií, které zkoumají teorii překladu z perspektivy lingvistiky. Za centrální problém v této teorii byla považována otázka ekvivalentnosti. Klíčovým aspektem byla schopnost přenést veškeré informace z textu původního jazyka (VJ) do textu cílového jazyka (CJ), i při existenci rozdílů v gramatických systémech. První lingvisticky zaměřený britský teoretik překladu John Cunnison Catford (1965) přichází s názorem, že jednotky VJ a CJ nemusejí mít v lingvistickém smyslu stejný význam, ale mohou fungovat ve stejné situaci. Ačkoli Catford nepracoval s pojmem ekvivalentnosti položil základy pro termín tzv. funkční ekvivalence. „Dnes považujeme funkční přístup k překladu, funkční ekvivalenci za základní princip překladu“ uvádí Knittlová (1995, s. 5). Znamená to, že nezáleží na tom, jestli použijeme stejné nebo odlišné jazykové prostředky, ale na tom, aby plnily stejnou funkci, a to, pokud možno po všech stránkách (Knittlová, 1995).

2.1 Překladačský proces

Překladačství zkoumá spojení mezi překladem a původním textem v kontextu jejich vzájemného vztahu k realitě. V konečném důsledku se jedná o propojení překladu a reality, která je vyjádřena prostřednictvím původního textu. Pojmem „realita“ zde rozumíme vše, co text vyjadřuje, tedy to, co vychází z vnitřního světa autora a jeho osobnosti. V obecném smyslu překladačství si klade za cíl odhalit podstatu překladu v souvislosti s vztahem mezi textem a realitou. Společným zájmem je zde v první řadě komunikace (Lebiedziński, 1981).

Jedno z témat, které zajímalo a stále zajímá teoretiky překladu, je rozlišování mezi chápáním překladu jako produktu nebo procesu. Roger T. Bell a Christopher N. Candlin identifikují tři významy pojmu překladu: (1) překlad chápe jako aktivitu nebo proces; (2) jako výsledek překladatelského úsilí, tedy produkt; (3) jako abstraktní koncept, který zahrnuje jak samotný proces překladu, tak i jeho výsledek (Bell a Candlin, 2016, s. 12). Mezi reprezentanty modernějšího přístupu k překladu patří dílo *The Translator As Communicator* (Hatim a Mason, 2005), kde autoři představují priority překladatele, které by se měly podílet na překladatelském procesu: „doslovnost“ versus „volnost“, „forma“ versus „obsah“ zahrnují také „viditelnost“ překladatele versus jeho „neviditelnost“ (Hatim a Mason, 2005, s. 1). Toto množství termínů odráží rozmanitost v překladatelském světě. Tito autoři také tvrdí, že pro cílový text je nejen důležitá jeho korespondence s originálním textem, ale také jeho srozumitelnost pro čtenáře, koherence, dynamika a efektivita překladu samotného (Hatim a Mason, 2005).

„Překladatelský proces používá různých metod, cest, postupů i různých pojmenování těchto metod, i když v podstatě všechny směřují k řešení stejného problému.“ (Knittlová, 1995, s. 9) Dále Knittlová (1995) sumarizuje použití sedmi základních postupů, kterými se po vzoru kanadských autorů Jeana-Paula Vinaye a Jeana Darbelneta řídil např. lingvista Ladislav Bareš. Těchto sedm základních postupů od nejjednoduššího po nejsložitější zahrnuje následující:

1) *transkripce* (přepis cílového jazyka; zahrnuta musí být i *transliterace*, tj. přepis z jednoho písma do druhého, při níž může docházet ke zvukovému zkreslení; typický je přepis čínských jmen, např. Mao-tse-tung se změní z /mawdzung/ na /mawtsetung/),

2) *kalk*, tj. doslovný překlad,

3) *substituce*, tj. nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným (např. substantiva osobním zájmenem apod.),

4) *transpozice*, tj. nutné gramatické změny v důsledku odlišného gramatického systému,

5) *modulace*, tj. změnu hlediska (např. *brown paper*: balící papír),

6) *ekvivalence* (která se považuje za nevhodně zvolený termín pro použití stylistických a strukturních prostředků odlišných od originálu např. v oblasti expresivity – *děvenka*: *my sweet girl*),

7) *adaptace*, tj. substituci popsané v originále, jinou situací, např. přísloví, slovní hříčky.

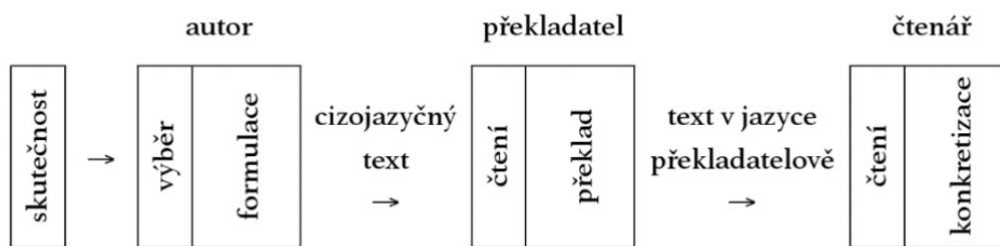
Knittlová, (1995, s. 9)

Americký teoretik Josep L. Malone ve svém díle *The Science of Linguistics in the Art of Translation* (2016) definuje následující postupy, do kterých lze dvojice zdroj-cíl rozdělit:

1) Rovnost	Matching	A = E (přímý protějšek)
2) Substitute		A : S (když protějšek v CJ, jsou-li gramatická omezení, např. jiné pádové vazby, idiomy nebo ustálená spojení, kulturní rozdíly, nebo dojde-li ke zpětné vazbě dané např. rýmovým schématem)
3) Divergence	Zigzagging	you: ty/vy A : B/C
4) Konvergence		ty/vy : you B/C : A
5) Amplifikace	Recresence	A: AB (Zde! : Here I am!)
6) Redukce		AB : A (Here I am! : Zde!)
7) Difúze	Repacking	AB : A/B (tongue-heavy : of a slow tongue)
8) Kondenzace		A/B : AB (s modrým hřbetem : blue-backed)
9) Reordering	Unpaired reordering	přestavba AB : BA (změna pořádku slov)

Tabulka 1: Překladatelské postupy dvojic převzato od Malone (2016, s. 15)

Levý (2012) na téma vznik literárního díla a překladu zdůrazňuje, že „překládání je sdělování“ (s. 42), neboli překlad lze chápat jako přenos sdělení, kdy překladatel interpretuje obsah původního textu a vyjadřuje ho ve svém jazyce. Tím vzniká nové sdělení, které je poté interpretováno čtenářem překladu. Tento proces nazývá „dvojčlenným komunikačním řetězcem“ (Levý, 2012, s. 42), viz Obr. 1.

Obr. 1 - Dvojčlenný komunikační řetězec podle Jiřího Levého (2012, s. 42)

Gak (1976) se zaměřuje na logická propojení mezi termíny a rozděluje je ne podle toho, zda jsou ekvivalentní, ale zda mezi sebou vzájemně korespondují. Zahrnují:

- 1) analogii, tj. volbu jednoho z možných synonym,
- 2) konkretizaci nediferencovaných pojmů,
- 3) logické rozvinutí pojmů a
- 4) antonymický překlad

(Knittlová, 1995, s.11)

2.2 Překlad dětské literatury

Dětská literatura (dále jen DL) se začala rozvíjet až poté, co se stala literatura pro dospělé zavedenou institucí. Knihy, které byly určeny přímo dětem byly až do 18. století psány jen zřídka a celé odvětví dětských knih začalo vzkvétat až ve druhé polovině 19. století (Shavit, 2009). DL začala vznikat jako samostatný žánr až na konci 18. století. Před tímto obdobím literární díla určená pro děti zaujímal pouze místo na okraji literárního světa (Hunt, 2003).

Xeni (2011) uvádí pět základních aspektů, které jsou klíčové v překladech DL. Mezi tyto aspekty patří aspekt psychologický, vzdělávací, kulturní, kognitivní a akademický. Psychologický aspekt umožňuje dětem identifikovat se s postavami z jiných kultur, které sdílejí podobné emocionální potřeby, jako je překonávání úzkosti, strachu nebo starostí. Vzdělávací aspekt nejen rozšiřuje dětské obzory v oblasti zvyků, etiky a znalostí, ale také zlepšuje jejich gramotnost. Překládané knihy mohou motivovat i méně nadšené čtenáře tím, že rozšiřují jejich slovní zásobu a vizuální dovednosti, což přispívá ke zlepšení čtení a celkových znalostí (Xeni, 2011). Literatura je také důležitým prostředkem pro předávání kultury a porozumění světu, a umožňuje dětem pochopení mezikulturních rozdílů. Podle autorky Edmand a

Batchleder (1969) se děti, které se seznamují s knihami a příběhy z různých zemí, posunují směrem k mezinárodnímu porozumění. Děti, které jsou zaujaté čtením překládaných knih z jiných kultur, se snaží hlouběji porozumět textu a vcítit se do něj, což stimuluje jejich kognitivní schopnosti, jako je analýza, porovnávání a kritické myšlení (Xeni, 2011, s. 5-9).

Ve své knize *The Translator's Invisibility* Venuti (2017) píše o adaptaci knih v různých dobách pro různé účely. Adaptaci nazývá domestikací a vidí ji jako „jev úzce spjatý s otázkami doby, společnosti, norem a moci“ (Oittinen, 2000, s. 73). Venuti (2017) pojednává také o konceptu „foreignizing“, který označuje jako opak domestikace textů. Když je čtenář konfrontován s cizím textem, označuje tuto překladatelskou strategii jako „foreignizing“ neboli odcizování. Naopak, když je text upraven tak, aby byl pro čtenáře blíže, nazývá se zdomácněním (Venuti, 2017). „Odcizování obecně označuje metodu (nebo strategii) překladu, při níž je zachována určitá významná stopa původního ‚cizího‘ textu. Domestikace proti tomu asimiluje text tak, aby se co nejvíce přiblížil cílovým kulturním a jazykovým hodnotám.“ (Oittinen, 2000, s. 74)

3. VLADIMÍR MEDEK JAKO PŘEKLADATEL

Vladimír Medek (1940 - 2022) byl známý hlavně jako překladatel z angličtiny, španělštiny a portugalského, který do roku 2018 přeložil více než čtyřicet děl. Po ukončení středoškolských studií v Pardubicích v roce 1957 studoval na Vysoké škole ekonomické v Praze, kde v roce 1967 získal inženýrský titul. V raných 60. letech pracoval jako překladatel na Kubě, než se zaměřil na skloprůmysl a překladatelskou činnost. Mezi lety 1965 a 1973 pracoval v obchodním oddělení společnosti Skloexport v Liberci. V roce 1971 byl vyloučen z komunistické strany a dostal desetiletý zákaz publikační činnosti. Následně zastával pozici vedoucího odbytu ve firmě Sklounion v Libochovicích až do roku 1987, během čehož se také věnoval technickým překladům. Od roku 1990 do 1993 pracoval v marketingovém oddělení společnosti Crystalex v Novém Boru. V první polovině 90. let byl ředitelem španělsko-české zastupitelské firmy Kavaliera Cecomex v Madridu a v roce 1997 se vrátil do Crystalexu jako obchodní ředitel (Kutková, 2022).

Kromě překladatelské činnosti je Medek také autorem několika knih. V roce 1963 vydala Mladá fronta jeho básnickou sbírku *Ohně*, která byla napsána v letech 1960 až 1962 během jeho studií na vysoké škole a obsahuje básně reflektující osobní pocity a vnímání světa kolem (Databáze knih, 2008-2019). Počátky jeho kariéry byly spojeny s překladem poezie, včetně děl

Heinricha Heineho a Paula Verlaina, které mu pomohly lépe pochopit jejich styl a techniky psaní (Němec, 2015).

V roce 1996 vydalo nakladatelství Albatros jeho dětskou knihu *O hodináři Filipovi a skřítku Hodinářičkovi*. Medek se zaměřil také na žánr fantasy a sci-fi. Jeho kniha *Krev na Maltézském náměstí*, vydaná poprvé v roce 1992, obsahuje povídky o setkáních obyčejných lidí s nadpřirozenými bytostmi. V roce 2007 vyšla sbírka sci-fi povídek *Bronzová planeta a jiná řešení* (Medek, 2014).

Mezi jeho nejznámější překlady patří například *Sto roků samoty* (1967, 1971) a *Dobrodružství Miguela Littína v Chile* (1986, 2007) od Gabriela Garcíi Márqueze, díla Maria Vargasse Llosy nebo sci-fi román *Desátá oběť* (1965, 1992) od Raymonda Sheckleyho. Do povědomí veřejnosti, zejména mladší generace, se ovšem dostal svým mistrným překladem známé ságy Joanne Rowlingové o kouzelníkovi Harrym Potterovi, kterou překládal spolu se svým bratrem Pavlem. V roce 2018 mu Obec překladatelů udělila Cenu Josefa Jungmanna za nejlepší beletristický překlad za uplynulý rok. Tuto cenu obdržel za svůj překlad knihy *Polský jezdec* (1991, 2018) od Antonia Muñoz Moliny, kterou převedl ze španělštiny do češtiny.

Zemřel ve věku 82 let 2. září 2022 (Zemřel Vladimír Medek, do češtiny přeložil Harryho Pottera, 2022).

3.1 Překlad knižní podoby Harryho Pottera

Bratři Pavel a Vladimír Medkovi přeložili do češtiny sérii knih o Harry Potterovi. VM začal překládat první dvě knihy *Harry Potter a Kámen Mudrců* (2000) v originále *Harry Potter and the Philosopher's Stone* (1997) sám a poté se k němu připojil jeho bratr Pavel. Jeho bratr Pavel Medek, nar. 1952, přeložil více než 100 knih z angličtiny do češtiny, mezi nimiž jsou i detektivky Raymonda Chandlera s názvem *Black Mask: Antologie detektivních příběhů* (2016), v anglickém originále *The Black Lizard Big Book of Black Mask Stories* (2010). Pavel zemřel v roce 2015 ve věku 63 let (Bezd, 2015).

V rozhovoru pro Český rozhlas sám VM popisuje své první dojmy z první „potterovské“ knihy: „Já jsem si tu knihu vzal, takhle jsem ji poprvé uviděl, jak vyšla v roce 1997. V 1998 mi ji dali z Albatrosu, jestli se na ni nechci podívat a pokud se mi bude líbit, že bych ji mohl přeložit. Takže já jsem ten překlad odevzdal v roce 1999 na jaře anebo koncem 1998, to už nevím, a tím jsem na to zapomněl s tím, že to je hezká knížečka, no a tím že spolu končíme.“ (Hávová, 2004)

V jiném rozhovoru taktéž pro Český rozhlas Vladimírův bratr Pavel popsal rozdělení překladu knih: „My překládáme nastřídačku, tzn. že každý díl má jenom jeden z nás. Tenhle pátý překládám já.“ (Faltýnek, 2003)

4. TITULKY K AUDIVIZUÁLNÍMU DÍLU

Luyken a Herbst (1991) definují titulky jako „zkrácené písemné překlady původních dialogů, které se objevují jako řádky textu, obvykle umístěné v dolní části obrazovky. Titulky se objevují a mizí ve stejnou dobu s příslušnou částí původního dialogu a téměř vždy jsou přidávány k obrazu na plátně později jako postprodukční činnost.“ (Luyken a Herbst, 1991, s. 31)

Titulky slouží k překládání obsahu mezi jazyky a mohou se objevovat v různých formátech. Diagonální titulky, fungují jako prostředek pro přenos informací z jednoho jazyka do druhého (Gottlieb, 2001). Kromě toho se v divadlech a operách často setkáme s nadtitulky, jak uvádí Gambier (2004). Titulky můžeme dále rozdělit dle jejich specifického účelu. Bartoll (2004) popisuje několik typů titulků, jako jsou vícejazyčné titulky využívané v multilingválních zemích nebo zkrácené verze pro živé přenosy a sportovní události.

4.1 Profesionální titulky

Profesionální titulky jsou ty, které jsou placeny klientem a vytvářejí se na jeho požádání, v souladu s jeho požadavky na styl a termín dodání. Taktéž profesionální titulkáři obdrží od zadavatele veškeré potřebné informace pro překlad, jako jsou dialogové scénáře nebo zvukové a vizuální materiály v odpovídající kvalitě. Profesionál v tomto oboru obvykle má formální vzdělání v oblasti překladatelství nebo rozsáhlou praxi v oblasti titulkování (Kašparová, 2015).

Na počátku 20. století neexistovala profese titulkáře tak, jak ji dnes známe (Georgakopoulou, 2010). Před digitalizací v devadesátých letech 20. století byly titulky často překládány osobami, které ovládaly oba jazyky a měly specializované znalosti v konkrétním oboru. Digitální revoluce té doby však významně přispěla k profesionalizaci titulkování. Vznikla zvýšená poptávka po překladech, včetně audiovizuálních produktů (Garcia, 2009). Původně titulkáři ke své práci potřebovali počítač, externí video přehrávač pro VHS a monitor. S příchodem digitalizace a DVD se jejich vybavení výrazně zjednodušilo. V současnosti titulkářům stačí k práci pouze

počítač s titulkovacím softwarem pro tvorbu a časování titulků a digitální kopie audiovizuálního materiálu (Diáz-Cintas a Remael, 2007). V dnešní době je také běžné rozdělení práce mezi překladatele a technika při tvorbě titulků. Nicméně, zda se tvorbou titulků zabývá více než jedna osoba, závisí zejména na politice a praxi konkrétní společnosti, která titulky vyrábí, nebo na tradicích v dané zemi, kde jsou vytvářeny (Gambier, 2003).

V profesionálním prostředí je titulkování především kolektivním úsilím. Klient obvykle kontaktuje poskytovatele jazykových služeb, který nabízí překlad do více jazyků. Zadavatel by měl poskytnout podrobnosti týkající se zákazníka, audiovizuálního produktu, počet jazyků, do kterých má být produkt titulkován, termín odevzdání a další relevantní informace (Černá, 2022).

V některých zemích existují profesní asociace nebo sdružení zaměřená specificky na audiovizuální překladatele nebo titulkáře. V České republice však zatím chybí podobná organizace. Někteří titulkáři mohou být členy Jednoty tlumočnicků a překladatelů nebo Obce překladatelů, avšak tyto organizace se věnují problematice audiovizuálního překladu pouze okrajově (Pošta, 2012).

Název	URL
ATAA (Association des Traducteurs et Adaptateurs de l'Audiovisuel) – Francie	www.traducteurs-av.org
Avtranslators.org – sdružení organizací z Dánska, Finska, Nizozemska, Norska a Švédska	http://www.navio.no/avt/
European Association for Studies in Screen Translation	www.esist.org
Forum for Billedmedieoversættere – Dánsko	www.fbo-dj.dk
NAVIO (the Norwegian Audiovisual Translators' Union) – Norsko	www.navio.no
Stowarzyszenie Tłumaczy Audiowizualnych (STAW) – Polsko	http://www.staw.org.pl/
SUBTLE – The Subtitlers' Association – Velká Británie	www.subtitlers.org.uk/

Obr. 2 - Tabulka zahraničních titulkářských organizací (Pošta, 2012, s. 14)

4.1.1 Norma profesionálních titulků

Titulky jsou omezeny jak ve svém rozsahu, tak v časovém ohledu (Pošta, 2012). To znamená, že titulky jsou obvykle umístěny ve spodní části obrazovky, aby co nejméně narušovaly obraz. Nicméně, pokud je něco důležitého v této části obrazovky, jsou titulky přesunuty jinam, typicky k hornímu okraji obrazovky (Diáz-Cintas et al., 2007). Dva řádky textu jsou k dispozici, aby minimalizovaly rušivý efekt na obraz. Tři nebo čtyři řádky by přitahovaly příliš pozornosti a výrazněji by narušovaly sledování. Tyto dva řádky jsou obvykle použity v titulcích pro neslyšící diváky nebo v bilingvních titulcích s určitým počtem znaků. Jsou synchronizovány s filmovými dialogy a děním na obrazovce, takže jsou zobrazeny jen po omezenou dobu. Tento čas je ale dostatečně dlouhý, aby divák stihl text přečíst a pochopit obsažené informace (Diáz-Cintas et al., 2007). Optimální délka zobrazení jednořádkového titulku je mezi třemi až pěti sekundami, zatímco pro titulek dvouřádkový je to obvykle čtyři až šest sekund (Linde a Kay, 1999).

Při prostorovém omezení je pro překladatele klíčový maximální počet znaků na řádek. Tento údaj může být určen přímo klientem nebo se musí překladatel držet obecně uznávaných standardů. Konkrétní hodnoty se liší v závislosti na vysílacím kanálu, přičemž velikost plátna nebo obrazovky má zásadní vliv – u televizních pořadů jsou tyto limity obvykle nižší (Pošta, 2012, s. 43) uvádí 30-37 znaků v řádku, pro DVD a kina uvádí Pošta (2012) 40 znaků na řádek. Nejlepší případ nastane, kdy na jeden titulek připadá právě jedna věta nebo souvětí (Pošta 2012). Někteří překladatelé také dodržují pravidlo, že první řádek titulku by měl být kratší než řádek následující, aby se minimalizovalo zakrývání obrazu titulkem a snížila se námaha oka diváka (Lomheim, 1999).

Co se členění týče Pošta (2012) i Lomheim (1999) tvrdí, že primárně by měla být respektována logika, syntaktická a významová struktura repliky. Estetické hledisko by mělo být až na druhém místě.

Při titulkování je třeba brát v úvahu mnoho omezení, na rozdíl od klasického překladu. Tyto omezení definují De Linde a Kay (1999) následovně:

1. Prostorová omezení

- Jejich hodnoty jsou závislé na technických specifikacích obrazovky a mohou se variabilně lišit v závislosti na tom, zda se jedná o filmy promítané v kinech či v televizi.
- Titulky by měli být omezeny na dva řádky a žádný z nich by neměl přesáhnout 40 znaků.

2. Časová omezení

- Tato omezení jsou stanovena s ohledem na potřebu synchronizace s obsahem na obrazovce a také s ohledem na čtecí tempo diváků.
- Rychlost čtení se mění podle publika, množství a složitosti jazykových informací, ale také podle typu vizuálních informací, které divák právě získává.

3. Synchronizace

- Filmy a televizní pořady zahrnují vizuální prvky, zvukové efekty a dialogy, a proto je nutné, aby při jejich tvorbě byla zohledněna všechna tato hlediska.
- Titulky by měly být přesně synchronizované s obrazem, aby byla zachována rovnováha v jejich umístění na obrazovce.

De Linde a Kay (1999, s. 6-7)

4.2 Amatérské titulky

Amatérské titulky mohou být označovány jako titulky vytvořené uživateli, pro něž se užívá název *fan translation* česky fanouškovské překlady, často zkráceně označované jako *fanslation* (Perrino, 2009). Podle O'Hagana (2011, s. 11) se jedná o „případy, kdy jednotlivci nebo skupiny jednotlivců si dovolují provádět vlastní nevyžádaný překlad obsahu, který si sami vybírají, a poté sdílejí překlad na internetu.“

Amatérské titulkování začalo vznikat v Japonsku, kde nadšení fanoušci japonských animovaných seriálů vytvářeli titulky pro diváky po celém světě. Cílem amatérských titulků je rozšířit povědomí o určité filmové tvorbě za hranicemi původní země a umožnit tak širšímu publiku přístup k těmto filmům (Bogucki, 2009). V dnešní době je běžné, že lidé stahují pirátské verze filmů z internetu. Tento trend vyvolal potřebu vytvářet titulky pro tyto nelegálně šířené kopie. Praktika amatérského titulkování (známá jako fansubbing) získává stále větší popularitu, zejména mezi těmi, kteří preferují původní zvukovou stopu před dabingem (Pošta, 2012). Lidé dobrovolně vytvářejí amatérské titulky, aby pomohli komunitě, obvykle bez jakéhokoli finančního prospěchu a často z osobního zájmu o dané téma.

Podle Kašparové (2015) se nikdo nestará o přidělování úkolů nebo poskytování materiálů pro překlad. Gile (2009) připomíná, že překlad může být prováděn pro potěšení a zájem i mimo profesionální rámec. Často motivovace pramení z touhy věnovat se dílu, které má překladatel

rád nebo které považuje za zajímavé. Tento přístup je typický i pro amatérské titulkáře, kteří se do překládání pustí na základě osobního zájmu o dílo. Amatérští překladatelé si obvykle hledají zdroje sami, často z různých míst, což může být vnímáno jako neautorizovaný zásah do autorského díla (Gile, 2009).

Na druhou stranu Dana Hábová v rozhovoru s Poštou (2012) uznává, že po zhlédnutí několika amatérských titulků je nutné připustit, že jsou dobře přeložené, ačkoli obsahují gramatické chyby. Amatérští překladatelé se sice potýkají s technickými a textovými omezeními, ale tyto aspekty je neomezují tak intenzivně jako profesionální překladatele, buď protože o nich nevědí, nebo je nepovažují za důležité. Tím, že nepodléhají zadavateli, mají amatérští překladatelé větší svobodu v tvorbě (Pošta, 2012).

„Titulky vytvořené amatéry jsou mnohdy přinejmenším po technické stránce kvalitnější než ‚profesionální‘ titulky na DVD.“ (Pošta, 2012, s. 9)

Amatérské titulky se vyznačují odvahou a často se od profesionálních odlišují tím, že se nezřídka odchyľují od obvyklých pravidel. Například, amatérští titulkáři často ignorují standardní pravidlo, které nedoporučuje používat barevně odlišené titulky pro každého herce. Také se nebojí do dialogů přidávat vysvětlující komentáře podle potřeby. Na začátku nebo na konci titulků bývá obvykle uvedeno jméno titulkáře, avšak většinou jde pouze o jeho přezdívkou (Táboříková, 2015). V současných amatérských titulkách je hlavním účelem poskytnout rychlý přístup k audiovizuálnímu obsahu pro netrpělivé diváky, kteří nesledují film bez titulků. Překladatelé tak vyplňují mezeru mezi premiérou filmu nebo seriálu v původním jazyce a jeho vysíláním v cílové zemi v jazyce této země (Švelch, 2011).

4.2.1 Vybrané znaky amatérských titulků

„*Subtitling by fans for fans [...] is far less dogmatic and more creative and individualistic than what has traditionally been done.*“ (Diáz-Cintas a Sánchez, 2006, s. 51) Amatérští překladatelé často v plné míře využívají funkce moderních titulkovacích programů a zkoušejí různé efekty, jako je postupné vybarvování písmen nebo slabik (známé jako karaoke efekt), různá písma a netradiční symboly (Diáz-Cintas et al., 2007). Pošta (2012) považuje za klíčový faktor, zda je symbol v daném kontextu obecně srozumitelný. Do amatérských titulků jsou často začleněny stylizované obrázky lidských tváří, známé jako emotikony. Tyto titulky bývají umístěny jak v dolní, tak horní části obrazovky (Diáz-Cintas a Sánchez, 2006). V některých případech jsou

různé barvy využity v titulcích k rozlišení jednotlivých mluvčích, podobně jako je tomu u titulků určených pro neslyšící diváky. Naopak u profesionálních titulků je standardem bílá nebo žlutá barva (Díaz-Cintas et al., 2007).

Amatérští překladatelé titulků obvykle dodržují prostorová a časová omezení intuitivně nebo prostřednictvím přednastavení titulkovacích programů. Nicméně amatérské titulky často obsahují více znaků na řádek a vyžadují rychlejší čtecí tempo, než je obvyklé v případě profesionálních titulků (Pošta, 2012).

4.3 Strategie překladu titulků

Titulkování reprezentuje formu mezijazykového překladu, který usiluje o harmonizaci různých jazykových variant (dialektů, přízvuků) mezi výchozím a cílovým jazykem a hledá odpovídající paralely mezi historickými, regionálními, sociokulturními a situačními aspekty obou jazykových systémů (Rosa, 2001). Avšak v porovnání s běžným překladem se titulkování výrazně liší. Zdrojový text (například film) obsahuje také vizuální a auditivní prvky, které nesou význam, a při jejich převodu na titulky je třeba na ně dbát. Dále se zde provádí přenos z mluvené formy do písemné podoby (Linde a Kay, 1999).

Gottlieb (1992) definuje deset strategií překladu titulků.

1. *Expanze* (Expansion) je podobná procesu explicitace, při kterém překladatel do cílového textu přidává informace a rozvádí ty, které jsou obsaženy ve výchozím textu, například vysvětlením kulturních referencí.
2. *Parafráze* (Paraphrase) je upravení výrazu v cílovém textu, které není jinak zjevné ve videu. Může se jednat o jazykově specifický prvek, jehož forma je změněna, ale jeho funkce ve výchozím textu zůstává zachována.
3. *Transfer* (Transfer) celého výchozího textu do cílového textu bez jakýchkoli změn, což se obvykle používá při "neutrálním" diskurzu a pomalém tempu mluvčího.
4. *Imitace* (Imitation) je užívání stejných výrazů, zejména u vlastních jmen či mezinárodních pozdravů.
5. *Transkripce* (Transcription) je používána při odchylkách v řeči, jako je například dialekt. Překladatel se snaží zachovat tyto specifické rysy i v cílovém textu.

6. *Dislokace* (Dislocation) přizpůsobuje výraz výchozího textu tak, aby odpovídal jazyku cílového textu. Tato praxe se uplatňuje zejména při překladech textů písní a v případě metaforických hříček.

7. *Kondenzace* (Condensation) se využívá v běžné komunikaci a spočívá v omezení obsahu výchozího textu tak, aby se zachoval význam, ale zkrátila se délka vyjádření.

8. *Decimace* (Decimation) je používána v situacích rychlé řeči, která je klíčová pro pochopení kontextu. Jedná se o zkrácení obsahu výchozího textu na úkor sémantického detailu, avšak s pokusem o zachování jeho smyslu.

9. *Vynechání* (Deletion) se uplatňuje taktéž u rychlé řeči, která není klíčová pro pochopení kontextu. Překladatel při této metodě vynechává celé pasáže výchozího textu, které nejsou přeloženy do cílového textu.

10. *Rezignace* (Resignation) se používá pro části textu, které nelze přímo přeložit, jako jsou například idiomy. Překladatel využije úplně jiné formulace, i když tím nemusí zachovat účinek původního textu.

(Gottlieb, 1992, s. 166)

Strategie typu 1-7 zaručují přiměřený překlad bez ztráty významu. Kromě toho, strategie 5-9 jsou charakteristické zejména pro audiovizuální překlad (Gottlieb, 1992). Autor také poznamenává, že strategie 7 je považována za nejtypičtější překladatelskou taktiku titulků, a kritici ji často chápou jako sémantickou redukci kvůli vynechání slov. Avšak zdůrazňuje, že se nejedná o slova zásadního významu (Gottlieb, 1992).

Další překladatelskou strategii popsal Lomheim (1999), který upravil Gottliebův model strategií kvůli jejich velkému počtu a hodnotil je jako nepoužitelné z praktického hlediska. Výsledkem jeho studie je sedm strategií.

1. *Vynechání* (Omission) Lomheim (1999) popisuje proces, při kterém dochází ke ztrátě určitého větného úseku výchozího textu při jeho překladu do cílového textu. Tento proces vychází ze sloučení strategií vynechání a rezignace, jak je definuje Gottlieb (1992).

2. *Kompresce* (Compression) je taková strategie, kde není úplně jasné, co přesně titulkář z výchozího textu vynechal a co ponechal, nicméně je zřejmé, že text je zhuštěný. Tento jev se často projevuje použitím zájmen pro označení osob nebo věcí, které jsou viditelné na obrazovce. Tato strategie spojuje *kondenzaci* a *decimaci*.

3. *Expanze* (Expansion) je popis situace, kdy překladatel přidá do cílového textu informaci, která není obsažena ve výchozím textu. Lomheim (1999) naznačuje, že v těchto případech autor pravděpodobně usiluje o zlepšení sledování audiovizuálního díla divákem. Tato strategie je ekvivalentní s *expanzí* podle Gottlieba (1992).

4. *Generalizace* (Generalization) je charakterizována nahrazením slova z výchozího textu jeho nadřazeným termínem. Jedná se o kombinaci částečné *dislokace* a *parafráze*.

5. *Neutralizace* (Neutralization) se využívá k omezení expresivních výrazů, jako jsou například nadávky. Podobně jako předchozí strategie, kombinuje částečně *dislokaci* a *parafrázi*, a navíc obsahuje prvky *transkripce*.

6. *Specifikace* (Specification) je opakem *generalizace*, kdy titulkař zvolí specifičtější slovo, hyponymum, než je ve výchozím textu. Gottlieb (1992) ji částečně řadí do *transkripce*.

7. *Překlad* (Translation) Lomheim (1999) nazývá jako jednu ze svých metod pro *přenos* a pro obecný překlad používá termín *transfer*. Podle něj je překlad jazykový převod z výchozího do cílového jazyka, který splňuje podmínky pro ekvivalentní překlad, a tudíž výsledek této metody zachycuje kompletní význam a styl původního textu.

Lomheim (1999, s. 199)

Následně v tabulce můžeme vidět porovnání strategií Gottlieba (1992) a Lomheima (1999).

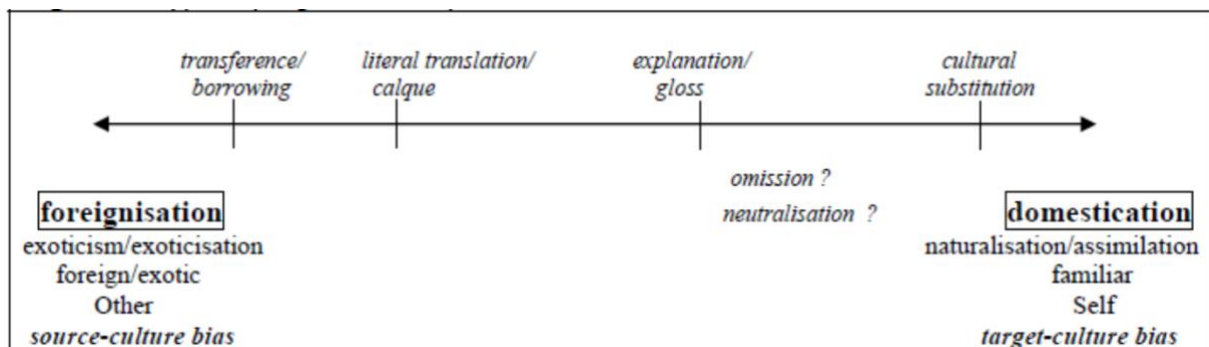
Gottlieb	Lomheim
Parafráze	Generalizace Neutralizace
Dislokace	
Transkripce	Specifikace
Imitace	Překlad
Transfer	
Kondenzace	Komprese
Decimace	
Vynechání	Vynechání
Rezignace	

Tabulka 2: Porovnání strategií

5. PŘEKLAD KULTURNĚ SPECIFICKÝCH PRVKŮ

Audiovizuální text, který je zakořeněn v určité kultuře a obsahuje odkazy, které jsou známe pouze příjemcům této kultury, často představuje výzvu při překladu (Ramière, 2019). Taktéž uvádí, že AV překlad má významný sociální dopad a hraje klíčovou roli jako nejrychlejší a nejrozsáhlejší prostředek mezikulturní výměny. Ovlivňuje způsob, jak jsou cizí kultury reprezentovány a přijímány v zahraničí, stejně jako samotnou interakci mezi různými kulturami (Ramière, 2019).

Při překladu kulturně specifických prvků (dále jen KSP) ropracovává Ramière (2019) Venutiho koncepty domestikace (*domestication*) a foreignizace (*foreignization*), které byly již zmíněny v kapitole 2.2. viz Obr. 3

Obr. 3 – Hranice překladačských strategií (Ramière, 2019, s. 11)

Pedersen (2005), který taktéž navazuje na Venutiho (2017) navrhl dvě strategie překladu KSP. První překladačská strategie zdůrazňuje zachování původního významu a obsahu a dělí se na tři podkategorie.

1. *Oficiální ekvivalent*

Tento přístup spíše vnímá jako byrokratický než jako lingvistický, a upozorňuje na jeho výraznou odlišnost od ostatních metod z kategorie orientované na výchozí jazyk. Je to tradiční a oficiálně uznávaný postup.

2. *Zachování výrazu*

Tento přístup se silně zaměřuje na cílový jazyk. Často je slovo označeno kurzívou nebo uvozovkami a v tištěných materiálech je často doplněno vysvětlujícím komentářem. Pravopis

slova může být upraven (transkripce, transliterace) pro lepší čitelnost příjemců. *Zachování výrazu* označuje jako nejvíce používanou metodu.

3. *Specifikace*

Původní výraz zůstává nedotčen a není překládán; publiku je přiblížen prostřednictvím explity nebo přidání informací.

4. *Přímý překlad*

Jeho základem je doslovný překlad, který umožňuje vznik kalků. Tento přístup udržuje původní význam slova beze změny, nekládá žádné další prvky ani nic nevynechává.

Druhá strategie se soustředí na cílový jazyk a rovněž pracuje s třemi podkategoriemi.

5. *Generalizace*

Konkrétní výraz v původním jazyce je nahrazen obecnějším termínem, který má nadřazený význam – hyperonym.

6. *Substituce*

Původní výraz je kompletně nahrazen jeho parafrází nebo jiným výrazem v cílovém jazyce. Tato substituace je vnímána jako výrazně domestikující strategie pro překlad konkrétního výrazu. Pedersen (2005) rozděluje dále substituci na kulturní substituci a parafrázi. Kulturní substituace je užívána při překladu názvů institucí, funkcí, titulů, předmětů a každodenních jevů. Je to metoda, kterou diváci často nepoznají, protože si neuvědomují, že v jiných kulturách mohou existovat odlišná označení nebo pojmenování. Naopak při parafrázi je přeformulován originální dialog s cílem zachovat původní význam výpovědi, i když ne nutně formu, anebo je nahrazen odlišnou parafrází s jiným významem, která se vhodně začlení do kontextu.

7. *Vynechání*

KSP není nijak nahrazen. Pokud překladatel odpovědně vyloučí všechny výše uvedené metody a považuje je za nevhodné, pak *vynechání* může být považováno za legitimní překladatelský přístup.

(Pedersen, 2005, s. 3-9)

5.1 Kulturně specifické prvky v audiovizuální zábavě

Díaz-Cintas a Remael (2014) definují KSP jako „extralingvistické odkazy na prvky, které jsou svázány s kulturou, historií nebo geografii určité země, a z toho důvodu při překladu často

působí velké problémy“ (2014, s. 200). KSP jsou propojeny jazykem a kulturou podle Peoples a Baileyho (2000) je jazyk odrazem životního stylu těch, kteří ho používají. Ve sdíleném jazyce jsou zřetelné klíčové události jejich kulturního života.

V dnešní době se filmy, zejména ty pocházející z anglicky mluvících zemí, neomezují pouze na svou domovskou zemi, ale jsou běžně distribuovány do celého světa pomocí různých médií. Tato rozmanitost přináší překladatelům mnoho problémů, zejména při překladu kulturně specifických prvků (Díaz-Cintas a Remael, 2014). Podle Knittlové (2000) „by měl překladatel umět rozlišit případy, kdy v textu užitá jazyková jevy závisí na typu jazyka, jsou tak zvané *language-specific* nebo *culture-specific*“ (s. 104).

Pederson (2005) převzal klasifikaci, která rozděluje KSP do dvou hlavních skupin: prvky extralingvistické a prvky intralingvistické. Do kategorie intralingvistických KSP náleží jevy, které jsou součástí daného jazyka. Jako příklady zmiňuje přísloví, idiomy, slang a dialekty. Oproti tomu extralingvistické KSP definuje jako: „odkaz prostřednictvím jakéhokoliv výrazového prostředku, který souvisí s danou kulturou a odkazuje na extralingvistický objekt nebo proces, a o kterém se domníváme, že je součástí encyklopedických znalostí diváků.“ (s. 2)

Extralingvistické prvky dále rozpracovává Nedergaard-Larsen (1993). Níže je umístěna rozšířená klasifikace těchto reálií, jak ji navrhla.

Zeměpisné	zeměpis meteorologie biologie	řeky, jezera, pohoří počasí, klima fauna, flora
	kulturní zeměpis	regiony, města silnice, ulice
Historické	budovy	památky, hrady
	události	války, revoluce, státní svátky
	lidé	významné historické osobnosti
Společnost	průmysl (ekonomika)	průmysl a obchod, energetické zdroje
	společenská zařízení	obrana, systém spravedlnosti policie, vězeňský systém místní a ústřední správa
	politika	státní správa, ministerstva volební systém, politické strany
	společenské podmínky	skupiny, subkultury životní podmínky, problémy
	míry a váhy měnové systémy	avoirdupois, metrické a imperiální jednotky národní a nadnárodní platidla
	způsob života zvyky a společenské konvence	bydlení, doprava, pokrmy, nápoje oblečení, věci každodenní potřeby rodinné vztahy
	náboženství	církev, rituály, etika církevní hodnostáři náboženské svátky, světci

Kultura	vzdělávání	školy, systém vzdělávání, zkoušky
	média	televize, rádio, tisk
	kulturní a volnočasové aktivity	muzea, umělecká díla literatura, spisovatelé divadla, kina, herci hudebníci, hvězdy restaurace, hotely noční podniky, kavárny sport, sportovci a další

Tabulka 3 - Tematické reálie, přizpůsobeno dle Nedergaard-Larsen (1993, s. 211)

5.2 Kulturně specifické prvky v prvním díle Harryho Pottera

Při překládání musí překladatel zvážit, jaký přístup zvolí k autentickým prvkům původního a fiktivního světa. Může se rozhodnout přizpůsobit text tak, aby byl srozumitelnější pro čtenáře cílového jazyka, což může zahrnovat nahrazení specifických kulturních prvků, jako jsou názvy míst nebo typy škol, prvky známějšími v domácím kontextu. Na druhou stranu, pokud si překladatel přeje uchovat exotický nádech původní kultury, může tyto prvky ponechat nezměněné. Je důležité, že překladatel bere v potaz, že jeho publikum může být dětské a jeho schopnost pochopit cizí kultury může být omezenější než u dospělých čtenářů, kteří mají bohatší kulturní zkušenosti. Pro lepší pochopení může překladatel zahrnout vysvětlivky v textu nebo poznámky. Při zacházení s prvky fiktivního světa může překladatel volit mezi přizpůsobením jmen v cílovém jazyce nebo jejich ponecháním v originální formě (Miššíková, 2006).

Goldstein (2004) vysvětluje různé strategie, které mohou překladatelé textů z HP využít. Mají na výběr, zda z textu odstraní všechny prvky, které by mohly působit cizorodě, nebo naopak nechají jména a termíny v jejich původní formě. Tento autor dále naznačuje, že překladatelské rozhodnutí může ovlivnit, zda bude dílo HP vnímáno jako součást tradičních pohádek s fantastickými prvky nebo moderní autorské pohádky či příběhů pro děti a mládež. Překladatelé mohou také zvolit kombinaci obou přístupů (Goldstein, 2004).

5. METODIKA

Vzhledem k rozsahu této práce se nelze věnovat podrobné analýze celé série a jejích překladů, proto se analýza zabývá pouze prvním filmem Harryho Pottera. Vzhledem k tomu, že HP je zasazen do sekundárního magického světa a byl pro české publikum něčím zcela novým a neznámým, je možné právě v této filmové adaptaci předpokládat větší výskyt KSP.

Vybrala jsem si film z příběhů o Harry Potterovi, protože celá série je mi velmi blízká. Zejména první díl, který byl uveden v roce 2001, je nejen mým favoritem, ze statistik je zřejmé, že si dodnes udržuje popularitu po celém světě. Popularita tohoto dílu se neomezuje na dětské příznivce, i dospělí diváci, kteří s filmovou sérií vyrůstali, jsou jí stále nakloněni. Dalším důvodem výběru byl velký počet amatérských překladů, který k tomuto filmu existuje. Oficiální verze Vladimíra Medka je umístěna mezi prvními na titulkovacím serveru www.titulky.com, v této verzi je na konci sám autor podepsán. Při výběru amatérských překladů byla snaha o různorodá data překladu. První amatérský překladatel s přezdívkou Michigan pochází ze serveru www.opensubtitles.org z roku 2002. Druhý amatérský překlad je z roku 2010 ze serveru www.titulky.com, v této verzi není uvedeno jméno ani přezdívka autora. Poslední amatérský přístup pochází z webu www.yifysubtitles.org, kde není uveden ani autor ani rok překladu. Pro analýzu českých verzí titulků je přítomen samozřejmě i anglický originál z roku 2001, který pochází z dílny Warner Brothers.

K samotnému sestavení seznamu KSP bylo použito několik nástrojů. Nejprve bylo zapotřebí odstranit časové stopy titulků, které bránily v porovnávání dokumentů. K odstranění časových stop, které jsou součástí titulků ve formátu .srt, byly použity online aplikace s umělou inteligencí ChatGPT a Bing Copilot, které odstranily číselné údaje z textu. Upravené dokumenty byly dále zpracovávány v online aplikaci Draftable, která je zdarma přístupná na stránkách www.draftable.com. Do aplikace jsem vložila dokumenty, které jsem chtěla mezi sebou porovnat. Aplikace provedla porovnání a výčet rozdílů uvedla do sloupce vpravo od dokumentů. Originální texty i změny byly přehledně vyobrazeny na stejné obrazovce a usnadnil se tak pozdější výběr odlišností v překladech KSP, které jsem klasifikovala na základě teoretických východisek.

6. ANALÝZA

V této části práce je prezentována analýza čtyř verzí titulků k prvnímu filmu ze série o Harry Potterovi. Rozbor pracuje s textovými titulky, které byly pro potřeby této práce upraveny. Detaily této úpravy jsou uvedeny v předešlé kapitole.

Upravený jazykový materiál v podobě získané z aplikace Draftable se skládal ze 4 sad výrazů použitých ve stejné scéně filmu, které ovšem vykazovaly odlišnosti. Sada titulků od Vladimíra Medka obsahovala 201 položek, sada amatérského překladatele s přezdívkou Michigan 201 položek, sada amatérského překladatele 1 čítala 186 a sada amatérského překladatele 2 měla 156 položek s odlišnostmi vůči ostatním sadám. Tyto sady prošly prvním tříděním podle klasifikační tabulky Nedergaard-Larsen (1993), kapitola 5.1, kdy bylo hlavním kritériem určit, zda konkrétní promluva obsahuje nebo neobsahuje nějaký KSP. Vyřazena byla např. zaklínadla, která se sice v jednotlivých verzích titulků lišila, ale do KSP nepatří. Výsledkem tohoto třídění byl seznam o 57 položkách pro každého z překladatelů. Na klasifikaci těchto 57 položek byla znovu použita tabulka Nedergaard-Larsen (1993), tentokrát již v celém rozsahu. Následující strany prezentují tabulky ukazující rozdílnosti mezi verzemi titulků autora Vladimíra Medka a třemi verzemi pořízenými amatérskými překladateli. Poslední sloupce tabulek obsahují anglickou verzi titulků pro přehlednost porovnání.

6.1 Kategorie Zeměpis

Tabulka A.1

Podkategorie biologie
Specifikace fauna

	Oficiální český překlad Vladimíra Medka (2001)	Amatérský překlad – přezdívka Michigan (2002)	Amatérský překlad 1 ze serveru www.titulky.com (2010)	Amatérský překlad 2 – autor i rok neznámý	Anglický originál (2001)
1	Mohou si přivést..... nebo ropuchu	žábu	žábu	ropuchu	a toad
2	Tohle je Prašivka.	Prašivka	Prašivka	Scabbers	Scabbers
3	Ale chci Tesáka.	..ale Tesák půjde s náma.	Tesák	Pak dostanu Fanga	Fang

4	Kdo vám řekl vo Chloupkovi?	Chloupkovi	Tedy ho zajímal Chloupek.	Fluffym	Fluffy
5	To je norský ostrohřbetý.	Je to norský typ ostrohřbetého draka.	norský drak ostrohřbetý	norský ridgeback	a Norwegian Ridgeback
6	Hrozně mu páchne z tlam	Má strašný dech!	Má příšerný dech!	Není uvedeno	It's got horrible breath

Položka 1 tabulky A.1 ukazuje varianty překladu slova „toad.“ VM ve svém překladu použil tzv. ekvivalentní překlad (viz kapitola 4.3), na rozdíl od amatérských překladatelů, kteří užíli obecnější termín „žába.“ Pokud ve slově ropucha kromě ekvivalentního typu překladu vidíme také převod kulturně specifického prvku, je nutné uvážit, že slovo ropucha pro českého diváka lépe zapadá do kouzelnického – magického světa, v němž se ve filmu objevuje. Prinke (1991) uvádí, že v symbolismu alchymie je ropucha vyobrazením kontinuity, někdy dokonce jako symbol umístěný na vrcholku kamene mudrců. Slovo žába by naproti tomu český divák nebo čtenář mohl spíše vnímat jako napojené na svět princezen a princů (např. americký film Princezna a žabák – anglicky *The Princess and the Frog* z roku 2009, pohádkový příběh zpracovaný knižně i filmově (Clements a Musker, 2009)).

Položkou 2 této tabulky je jméno „Scabbers,“ které je zřejmě odkazem na vzhled postavy, který je v anglickém kontextu asociován se slovem „scab“ (strup, škrábanec). Překlad „Prašivka“ zvolený VM zachovává tuto asociaci, přičemž slovo „prašivka“ v češtině může evokovat obraz něčeho nevzhledného nebo nemocného. Jelikož Prašivka je krysa, je tato asociace nasnadě. Tento překlad ukazuje, jak překladatel použil funkční ekvivalent, který popisuje Lomheim (1999) ve své sedmé strategii *Překlad* a je popsána rovněž v kapitole 4.3. Český ekvivalent slova „Scabbers“ zachovává funkci jména v kontextu příběhu, ačkoli nejde o doslovný překlad. Pokud amatérský překladatel 2 ponechal jméno Scabbers nepřeloženo, ochudil diváka o část zamýšleného symbolismu. Komentář stejného druhu jako u jména Prašivka patří i položce 3, tedy jménu Tesák (VM, Michigan a A.p. 1). Jméno Chloupek (VM, Michigan a A.p. 1) v řádku 4 je ekvivalentem anglického Fluffy. Obě jména jsou zřejmě eufemismy (Hladká, 2017), neboť Fluffy – Chloupek není huňatý ani roztomilý, jelikož se jedná o tříhlavého psa. Tři ze čtyř překladatelů tedy zvolili k překladu stejný přístup jako autorka k tvorbě jména samotného. Jedná se o zjemnění (Hladká, 2017) při procesu pojmenování, které odpovídá náklonosti Hagrida, majitele psa, k tomuto stvoření.

Oproti tomu „Norwegian Ridgeback“ (položka 5) je specifický typ draka ve světě Harryho Pottera. Oficiální překlad „norský ostrohřbetý“ je příkladem volného překladu, kde je zachován význam, ale upravena forma, aby byla přijatelnější pro českého diváka a jeho kulturní očekávání co se rodových a druhových jmen rostlin a zvířat týká. Na druhé straně, překlad „norský ridgeback“ (A.p. 2) používá původní anglický termín „ridgeback“, což může být méně srozumitelné pro českého diváka neznalého originálu, ale zároveň zachovává více původní „cizosti“ a specifičnosti termínu. A.p. 2 tedy použil odzicení (foreignization), kterému je věnována část kapitoly 5. Položka 6 ukazuje dvě verze překladu „It's got horrible breath.“ VM se nesoustředil an slovo dech – breath, ale na část psí hlavy, na tlamu. Jednak tímto podpořil soustředění diváka na vizuální stránku psa, jednak následoval češtinou preferovanou frázi užívanou při nutnosti upozornění na zápach z úst, kterou tradičně není „Má strašný dech,“ jak vytvořili Michigan a A.p. 1.

Výběr mezi domestikací a odcizením je zřejmý v přístupech k překladu. Oficiální překlady mají tendenci být více „domestikované,“ adaptované pro české publikum. Amatéřské překlady mohou oscilovat mezi více odcizeními (zachování původních anglických názvů jako „Scabbers“ nebo „ridgeback“) a domestikovanými formami.

Tabulka A.2

Podkategorie kulturní zeměpis
Specifikace silnice, ulice

	Oficiální český překlad Vladimíra Medka (2001)	Amatéřský překlad – přezdívka Michigan (2002)	Amatéřský překlad 1 ze serveru www.titulky.com (2010)	Amatéřský překlad 2 – autor i rok neznámý	Anglický originál (2001)
1	Vítej, Harry, v Příčný ulici.	Příčný ulici	Příčné ulici	Příčné uličce	Diagon Alley
2	Zobí ulice	Není uvedeno	Není uvedeno	Není uvedeno	Privet Drive

Termín „Diagon Alley“ je ve svém originále hříčkou na anglické slovo „diagonally“ (šikmo, diagonálně), což je vtip ovlivňující název této kouzelné ulice, která je něco jako skrytý diagonální průchod mezi magickým a mudlovským světem. České překlady se snaží o podobnou hříčku, ale volí různé stupně volnosti ve snaze zachovat vtip a funkčnost názvu v češtině.

V angličtině „drive,“ vyskytující se v názvu „Privet Drive,“ označuje typ ulice nebo cesty, která často vede k soukromým rezidencím a je obvykle navržena tak, aby umožňovala přímý přístup k automobilům. Slovo „drive“ může naznačovat určitou prestiž nebo rezidenční oblast (Borough Council of King's Lynn & West Norfolk, 2016).

Tři ze čtyř překladatelů ovšem zvolili pro češtinu bližší a téměř jediné přijatelné slovo používané v názvech ulic, a to „ulice.“ Ulice je v češtině obecnější termín pro jakoukoliv veřejnou cestu ve městě nebo obci, která umožňuje pohyb pěších i vozidel. Neimplikuje nutně typ obydlí, který lemuje danou ulici, a může být použito pro široké spektrum cest od velkých městských tříd až po malé obytné uličky (Nový Encyklopedický Slovník češtiny, 2012). Termín „ulice“ sám o sobě nenabízí specifické informace o charakteru oblasti nebo její prestižnosti, jak to může činit „drive.“ Opět je zde použito odzicení (foreignization) podle Venutiho (2017) uvedené v kapitole 2.2.

Celkově je překlad tohoto druhu termínu výzvou, která vyžaduje znalost jak cílového jazyka, tak kontextu díla a jeho kulturního prostředí.

6.2 Kategorie Společnost

Tabulka B.1

Podkategorie společenské podmínky
Specifikace skupiny, subkultury

	Oficiální český překlad Vladimíra Medka (2001)	Amatérský překlad – přezdívka Michigan (2002)	Amatérský překlad 1 ze serveru www.titulky.com (2010)	Amatérský překlad 2 – autor i rok neznámý	Anglický originál (2001)
1	Klíčník a šafář v Bradavicích.	Klíčník a správce Bradavickejch pozemků.	Klíčník a správce Bradavických pozemků	Strážce klíčů a areálu v Bradavicích	Keeper of Keys and Grounds at Hogwarts.
2	Mudla? Člověk, co neumí čarovat.	Mudlové? Lidi co neovládaj magii	Mudlo? Člověk neovládající magii.	Mudla? Nemagický lidi.	Muggle? Non-magic folk.
3	Na tvoje se ptát nemusím. Zrzek, obnošený hábit.	Rezavé vlasy	Zrzavá hlava	Zrzavé vlasy	Red hair
4	Tohle je práce pro slouhy.	práce sluhů	sluhy	služebnictvo	servant's stuff
5	Všichni žáci musí být..	Všichni studenti	Všichni studenti	Všichni studenti	students

6	..nejsou to moc přátelský potvory.	..nepatří mezi přátelský bytosti.	..mezi moc přátelská stvoření.	.., ale ne nejpřátelštější ze zvířat	..not the most friendly of beasts.
---	------------------------------------	-----------------------------------	--------------------------------	--------------------------------------	------------------------------------

Tabulka B demonstruje, jak překladatelé přistupují k překladu kulturně specifických reálií, které mohou být obtížné při převodu přímo kvůli jejich specifickému kulturnímu nebo jazykovému kontextu.

Položka 1, která obsahuje české ekvivalenty anglického „Keeper of Keys and Grounds at Hogwarts,“ ukazuje tři různé překlady čtyř překladatelů. Verze Vladimíra Medka, „šafář“, je důkazem překladatelovy snahy přiblížit se atmosféře světa Harryho Pottera slovem, které v divákovi evokuje archaický svět a zároveň je dobře známo z českých pohádek, např. Tři oříšky pro popelku (Vorlíček, 1973).

Hanlivé označení Zrzek (řádek 3) vyslovuje Draco Malfoy, který patří do Zmijozelské koleje a je znám svou jízlivostí a hanlivými poznámkami. Vladimír Medek použil toto slovo pro jeho frekventované použití v češtině. Označení lidí se zrzavými vlasy tímto ponižujícím výrazem se velmi liší od překladů, které vytvořili zbývající tři překladatelé. Jejich verze nepomáhají charakterizaci postavy, která slova pronáší. Další z Malfoyových výrazů je zachycen na řádku 4, kde si stěžuje a používá hanlivé slovo „slouhy.“ Vyjadřuje tím svou nespokojenost se zadaným úkolem. Vladimír Medek opět vybral znevažující výraz, aby podtrhl hlavní povahové vlastnosti Draca Malfoye. Tento výraz je navíc v českém jazyce používán frekventovaně v dostatečně jasně definovaném kontextu – povýšená kritika lidí ve službách.

Vladimír Medek užil termín žáci (položka 5), zatímco ostatní překladatelé se drží označení studenti (students). Z jeho strany to byla tendence ukázat, že se jedná o studenty mladšího věku.

O nepřátelských potvorách (položka 6) hovoří Hagrid. Vyjadřuje svůj negativní postoj ke skřetům u Gringottových. Tento ekvivalent k anglickému „not the most friendly of beasts“ zvolil Vladimír Medek oproti „...nepatří mezi přátelský bytosti“ (Amatérský překlad – přezdívka Michigan), „...mezi moc přátelská stvoření“ (Amatérský překlad 1 ze serveru www.titulky.com), „.., ale ne nejpřátelštější ze zvířat“ (Amatérský překlad 2), aby zachoval Hagridův pocit z těchto stvoření a nabídl divákovi dostatečně frekventované české slovo s požadovaným významem. Frekventovanost slova „potvora“ více než slova „stvoření“ jako ekvivalentu slova „beast“ ukázalo hledání v paralelním korpusu InterCorp.

Tabulka B.2

Podkategorie způsob života, zvyky a společenské konvence
Specifikace Věci každodenní potřeby

	Oficiální český překlad Vladimíra Medka (2001)	Amatérský překlad – přezdívka Michigan (2002)	Amatérský překlad 1 ze serveru www.titulky.com (2010)	Amatérský překlad 2 – autor i rok neznámý	Anglický originál (2001)
1	Tady je ta mrška.	Tady je ten malej ďáblík.	Tady je ten malej ďáblík.	Je tam malý ďábel.	There's the little devil.
2	Svítilnu, prosím	Lampu, prosím	Lampu, prosím	Lampu, prosím	Lamp, please
3	.., že se zamkla na záchodě.	..nechtěla odejít z dívčích umývárén.	..z umývárén	..vyjít z koupelny	..of the bathroom
4	Spěšný vlak do Bradavic	Bradavický express	Bradavický express	Hogwarts Express	Hogwarts Express

Tato tabulka zahrnuje pojmy ze světa Harryho Pottera, které byly zařazeny do kategorie každodenní potřeby. „Tady je ta mrška“ zastupuje klíč, který Hagrid hledá, aby ho mohl dát skřetovi v bance. Anglický výraz „the little devil“ se VM rozhodl nahradit slovem „mrška,“ oproti „ďáblík“ (Michigan, A.p. 1) a „ďábel“ (A.p. 2) zřejmě opět z důvodů frekvence slova „mrška“ v češtině pro věci neurčité podoby, které zároveň nebo působí obtíže. Slova „ďáblík“ a „ďábel“ jsou velmi blízko anglickému „devil,“ nevyhovují však kulturně zažitě jazykové potřebě v podobné situaci – opakované hledání něčeho malého, potřebného. V bance se vyskytujeme na řádku 2, kde VM místo „lampy“ použil termín „svítilna“. Zde se projevila překladatelova snaha o přizpůsobení se správné atmosféře kouzelnického světa a jeho prostředí, jak ho chápe český divák.

Položky 3 „bathroom“ označuje místnost obsahující vanu anebo sprchu, umyvadlo a typicky také toaletu. Ve Velké Británii se slovo často používá ve smyslu místnosti s vanou nebo sprchou (Encyclopædia Britannica, 2024). V souladu s touto definicí je český překlad nepřesný. Jelikož hlediskem této práce je práce překladatele s převodem kulturně specifických prvků, je nutno podotknout, že pro českého diváka je v prostředí školy – Bradavic, snazší si představit, jak se žákyně zamkne na záchodech než v koupelně. Proto lze překlad VM považovat za kulturně nejbližší, a tudíž nejvíce vyhovující.

Položka 4 tabulky je spojená s dopravou. Anglické sousloví „Hogwarts Express“ je vyobrazeno pouze ve scéně nikoli v promluvě, ve verzi filmu pro českého diváka je nicméně zařazeno do titulků. V roce 2001 VM termín „Express“ nepoužil, nahradil ho výrazem „spěšný vlak“, který opisuje slovo „express“ a z hlediska dětského diváka bylo zřejmě překladatelem vyhodnoceno jako přístupnější.

Tabulka B.3

Specifikace pokrmy

	Oficiální český překlad Vladimíra Medka (2001)	Amatérský překlad – přezdívka Michigan (2002)	Amatérský překlad 1 ze serveru www.titulky.com (2010)	Amatérský překlad 2 – autor i rok neznámý	Anglický originál (2001)
1	Dáte si něco, hoši?	Něco na zub?	Něco na zub?	Něco z vozíku, draží?	Anything off the trolley, dears?
2	Bertíkovy fazolky tisíckrát jinak?	Bertíkovy lentilky tisíckrát jinak!	Bertíkovy lentilky tisíckrát jinak!	Každá příchuť Bertieho Botta Fazole	Bertie Bott's Every Flavor Beans?
3	Jsou čokoládové a mátové,..	Jsou tu čokoládové a mentolové..	..mentolové..	..a máta peprná..	..and peppermint.
4	.. co chutnala jako suchý z nosu.	.. i příchuť rybího tuku	.. i příchuť zvratků.	.. s příchuť booger	a booger-flavored one
5	..kousek topinky.	..sněž ty toasty.	..sněž ty toasty.	..trochu toastu.	A bit of toast.
6	..si vezmu karamelu	..,že jedna mi neuškodí	.., že by karamel	..s pěkným karamel	..with a nice toffee
7	Vida. Vosk do uší.	Bohužel! .. ušní maz!	Bohužel!.. ušní maz.	Běda!.. ušní maz	Hm, alas! .. Earwax.

Pokrmy ze sekundárního světa HP jsou neodmyslitelnou součástí této fiktivní reality. Tabulka poskytuje názorné příklady toho, jak může být nutné přizpůsobit překlady jídel a nápojů, aby odpovídaly kulturním očekáváním a zvyklostem cílového jazyka, zvláště v literárním kontextu, kde mohou hrát důležitou roli v budování světa a atmosféry.

Pojmenování „Bertíkovy fazolky tisíckrát jinak“ zachovává vtip a originalitu názvu a přidává zároveň i popis, který je srozumitelný českému publiku. Výraz „lentilky“ místo „fazolky“ evokuje snahu amatérských překladatelů o modernizaci dané cukrovinky, i když ve filmové verzi tyto sladkosti opravdu fazolky vizuálně připomínají. Peppermint znamená máta peprná,

proto měl Vladimír Medek při překladu jasnou volbu. Mentolovou verzi by nejspíše použil o pár let později, kdy se stala tato příchut' populárnější. Položka 4 popisuje fazolku, která má chuť podobnou tomu, co by si mohl někdo představit pod pojmem „suchý z nosu,“ což je téměř doslovný překlad originálu „booger-flavored,“ který je ovšem eufemismem a typicky vyhovuje překladatelské strategii zmírňování vulgárních nebo silných výrazů v originále, popsáno ve strategii Neutralizace (viz kapitola 4.3). Ekvivalenty vytvořené amatérskými překladateli, tedy příchut' „rybí tuk“ nahrazují originální chuť za jinou obecně nepříjemnou chuť, která může být pro české publikum více známá nebo přijatelná jako nechutná to samé platí „i příchut' zvratků“, obojí má za úkol vyvolat negativní chuť. Topinka je typickým příkladem domestikace (viz kapitola 2.2) termínu Toast to samé lze uplatnit i u slova „karamelu“.

Tabulka B.4

Podkategorie zvyky a společenské konvence

	Oficiální český překlad Vladimíra Medka (2001)	Amatérský překlad – přezdívka Michigan (2002)	Amatérský překlad ze serveru www.titulky.com (2010)	Amatérský překlad – autor i rok neznámý	Anglický originál (2001)
1	Vážený pane Pottere,..	Drahý pane Pottere,..	Drahý pane Pottere,..	Vážený pane Pottere,..	Dear Mr. Potter,..
2	Ty můj drahoušku!	Můj Dudley!	Můj Dudley!	Můj milý chlapče!	My darling boy!
3	Zavři zobák, Dursley!	Sklapni, Dursley,	Sklapni..	Uschni, Dursley..	Dry up, Dursley..
4	,ty nádivo jeden.	,ty špinavče.	..ty špinavče.	..ty skvělá švestko.	..you great prune.
5	..obnošený hábit	..a obnošené šaty.	..obnošená róba	..sedřený župan	a hand-me-down robe.
6	Dobrý večer, Nicholasi.	Ahoj, Sire Nicolasi.	Ahoj, Sire Nicolasi,..	Dobrý den, pane Nicholasi	Hello, Sir Nicholas
7	Raději rytíř Nicholas.	Dávám přednost Siru Nicolasovi.	..Siru Nicolasovi	Preferuji sira Nicholase.	I prefer Sir Nicholas.
8	Nech toho, Harry	Nesměj se, Harry	Buď zticha, Harry	Drž hubu, Harry	Shut up, Harry
9	Promiňte, pane profesore.	..profesore Quirrele..	..profesore Quirrele, promiňte	Profesore Quirrelle, promiňte	Professor Quirrell, excuse me

10	..vypůjčit Wooda.	..pana Wooda.	..pana Wooda.	..Wood.	..borrow Wood..
11	Je tu někdo, můj poklade?	.., drahoušku?	.., drahoušku?	.., zlatíčko?	.., my sweet?
12	Dobrou noc.	Mějte se.	Užijte si noc.	Dobrou noc.	Nighty-night.
13	Pane, vždyť nemáte dost síly.	Pane,..	Pane,..	Mistře,..	Master,..

Způsoby oslovení a tituly, které mají v původním znění specifický kulturní nádech, jsou přizpůsobeny tak, aby respektovaly české sociokulturní normy. Formální oslovení u případů v českém originálním překladu „Vážený pane Pottere,“ „Dobrý večer, Nicholasi.“, „Promiňte pane profesore,“ „vypůjčit Wooda,“ a „Pane, ...“ se liší od oslovování v Británii. Britské normy oslovování profesorů vynechávají Ms. /Mrs. (Eidinger, 2018), zatímco české používají oslovení Pane/Paní před titulem.

Expresivní výraz „Zavři zobák“ je uzpůsoben Hagridově mluvě a zároveň přeformulován, aby byl adekvátní pro českého dětského diváka (viz kapitola 4.3, strategie *neutralizace*). Totéž platí i řádku 4 s výrazem „ty nádivo jeden“, stejně je tomu tak u položky 13.

Anglický výraz „a hand-me-down robe“ je pro překladatele výzvou z hlediska nutnosti znát kontext a rozhodnout se, kterou významovou složku v českém ekvivalentu posílí. Jelikož se jedná o urážlivou promluvu Draca Malfoye na adresu Rona Weasleyho, zvolil Vladimír Medek archaicky znějící výraz se zápornou konotací. Slova „šaty“, „róba“ a „župan“ od ostatních tří překladatelů tuto část významu nenesou. Oslabují tudíž emoční sílu dané promluvy.

Položka 12 pracuje s překladem anglického „I prefer Sir Nicholas.“ VM místo Sir zvolil „rytíř“ opět zřejmě ve snaze komunikovat danou skutečnost prostřednictvím výrazů blízkých českému divákovi zvyklému na pohádkové prostředí rytířů.

Tabulka B.5

Specifikace rodinné vztahy

	Oficiální český překlad Vladimíra Medka (2001)	Amatérský překlad – přezdívka Michigan (2002)	Amatérský překlad ze serveru www.titulky.com (2010)	Amatérský překlad – autor i rok neznámý	Anglický originál (2001)
1	Ten malej dareba usnul..	..chlapec usnul..	..chapec usnul..	..malý tyke..	Little tyke
2	..když si byl ještě škvrně, Harry.	..cos byl eště dítě..	..cos byl ještě dítě..	..co jsi byl dítě..	..since you was a baby..

3	..že nemá kamarády	..žádné přátele	..přátele	..přátele	..friends
4	Je to přece eště drobeček.	Je to pořád jen dítě	Je to pořád jen dítě	Je to jen dítě.	..only a baby
5	..kde se tvoji rodiče všechno naučili..	..kde se tvůj otec a matka všechno naučili	..otec a matka	..tvoje máma a táta	..your mum and dad..

Úsilí zachovat původní emocionální význam, zatímco se snaží zůstat věrní kultivovanému kontextu cílového jazyka, je klíčové pro úspěšný překlad. Tyto fráze jsou překládány s ohledem na to, aby rezonovaly s českými diváky podobně, jako rezonují s anglickými čtenáři, což zvyšuje jejich autenticitu a přístupnost. U spojení „rodiče“ použil Vladimír Medek metodu *decimace*, která je popsána v kapitole 3.3, také zřejmě proto, aby vyhověl technickému nároku procesu titulkování. Oficiální český překlad v řádku 3 „kamarády“ se přibližuje dětskému divákovi více než překlady amatérů „přátele“ viz kapitola 2.2, Xeni (2011). Taktéž „dareba“, „škrvně“ a „drobeček“, slova, která jsou citově zbarvená je lépe přiblíží dětskému divákovi než neutrální termín „dítě.“

6.3 Kategorie Kultura

Tabulka C.1

Podkategorie vzdělávání

	Oficiální český překlad Vladimíra Medka (2001)	Amatérský překlad – přezdívka Michigan (2002)	Amatérský překlad ze serveru www.titulky.com (2010)	Amatérský překlad – autor i rok neznámý	Anglický originál (2001)
1	..učil Čáry máry	..učil kouzelnické triky	..kouzelnické triky	--kouzelnické triky	.. magic tricks
2	Slavnostní zařazování začne za chvíli.	Slavnostní Zařazování..	Slavnost..	Třídící ceremoniál..	The sorting ceremony..
3	Vítejte na hodině létání.	Vítejte na své první lekci létání.	Vítejte na první lekci létání.	Vítejte na vaší první lekci létání.	Welcome to your first flying lesson.

4	.. něco četla v bylinkářství.	.. něco četla v Lexikonu rostlin	..něco četla v Lexikonu rostlin	..něco četla v herbologii.	reading something in Herbology.
---	-------------------------------	----------------------------------	---------------------------------	----------------------------	---------------------------------

Položka 1, konkrétně Medkova verze překladu anglického „magic tricks“ odráží dobové – tedy z doby konce 90. let minulého století, chápání slova „triky.“ Slovo „trik“ je ve *Slovníku neologizmů 2* (2004) definován jako: „jízdni nebo herní prvek, jízdni figura.“ Je tedy logické, že Vladimír Medek použil jiný termín – „čáry máry.“ Pod slovem trik by si lidé v roce 2001 nejspíše nepředstavili kouzelnické triky, ale např. skateboardové triky. U amatérské verze „slavnost“ autor použil *decimaci* (kapitola 3.3). Kulturní rozdíl je rovněž vnímán mezi rozdílnými překlady slov „hodině“ a „lekcí“ (položka 3). Hodina je zde přirozeně vnímána jako vyučovací hodina ve škole, zatímco lekce se českému školnímu prostředí vzdaluje. Anglické slovo „Herbology“ v položce 5 se Vladimír Medek rozhodl přeložit jako „bylinkářství“ oproti Michigan a A.p. 1 Lexicon rostlin a A.p. 2 „herbologii.“ Pro českého diváka, jemuž je nutné tento výraz kulturně přiblížit, se „bylinkářství“ zdá být vyhovující jednak proto, že koresponduje s magickým světem kouzel – bylinky – léčivo, případně ingredience k přípravě lektvarů, a jednak proto, že drobně archaizující, tedy odpovídá atmosféře, kterou škola kouzel v divákovi navozuje.

Tabulka C.2

Podkategorie kulturní a volnočasové aktivity
Specifikace literatura

	Oficiální český překlad Vladimíra Medka (2001)	Amatérský překlad – přezdívka Michigan (2002)	Amatérský překlad 1 ze serveru www.titulky.com (2010)	Amatérský překlad 2 – autor i rok neznámý	Anglický originál (2001)
1	Četla jsem o tom v Dějinách bradavické školy.	..v „Dějínách Bradavic“	V „dějinách Bradavic“	V Bradavicích, Historie	..in Hogwarts, A History
2	Podle příručky..	Základní kniha zaklínadel..	Základní kniha kouzel..	Standardní kniha kouzel..	Standard Book of Spells..

Oba tyto příklady se vztahují ke knihám ze světa Harryho Pottera. Oba termíny vyslovila Hermiona, o které víme, že je pilná žačka a hodně čte. Překlad položky 1 Vladimíra Medka se přiblížil českému publiku formou názvu knih, která je češtině obvyklá, stejně tak jako Michigan a A.p. 1. Překlad vytvořený A.p. 2 se zdá být výsledkem automatického překladu nebo malá

snahy překladatele o nalezení vhodného ekvivalentu. Položka 2 shrnuje překlady anglického „Standard Book of Spells,“ kde se opět Vladimír Medek nejvíce přiblížil pro češtinu přirozeně znějícímu výrazu. Překlady Michigan a A.p.1 a 2 postrádají tuto přirozenost.

6.4 Kategorie Ostatní

Tabulka D

Příklady neanalyzovány z hlediska KSP, ale z hlediska překladatelských strategií. Stále však vyhovující primárnímu hledisku výběru, tedy že mezi jednotlivými překlady titulků byly nalezeny rozdíly.

	Oficiální český překlad Vladimíra Medka (2001)	Amatérský překlad – přezdívka Michigan (2002)	Amatérský překlad ze serveru e (2010)	Amatérský překlad – autor i rok neznámý	Anglický originál (2001)
1	Já ho odvedu na ošetrovnu.	..na ošetrovnu	ošetrovnu	..ho vezmu do nemocničního křídla.	..to the hospital wing.
2	To je Filchova kočka!	Kočka pana Filche!	Kočka pana Filche!	..Filchova kočka!	Filch's cat!
3	Všecko nejlepší k narozeninám..	Všechno nejlepší..	Všechno nejlepší..	Všechno nejlepší..	Happy birthday
4	..ta správná osoba	Ta správná osoba..	..osoba..	..správný člověk	The right person
5	Připravit věhlas..	Uvařit pýchu..	Uvařit pýchu..	Uvařit slávu..	..brew glory
6	Naše nová celebrita.	..nová hvězda.	Nová hvězda..	..celebrita	Celebrity
7	..i když ste vod fochu.	Na tržišti..	..na tržišti..	Není uvedeno	..in trade
8	..dostanete všichni čtyři školní trest.	..školní trest.	Zasloužíte si trest.	..trest	..all four of you will receive detention

Tato tabulka se zabývá použitím různých překladatelských strategií. Položka 1 uvádí „ošetrovnu“ a „nemocniční křídlo,“ kde je patrné krácení a byla tedy autorem použita *decimace* (viz kapitola 4.3), aby se zachoval význam, ale zkrátila se délka vyjádření. U položky 2 se krácení vyskytuje také, zde ho ovšem nalezneme na straně amatérských autorů. Položka

9 zachycuje tutéž strategii, a to u všech překladatelů. Hagridovi výpovědi na řádcích 3,4,8 používají dialekt, zde se na všech místech uplatňuje *transkripce* (viz kapitola 4.3), která je užívána právě v případech dialektů, aby se zachovala autentičnost promluvy. Termín „celebrita“ ukazuje výsledek typické překladatelské strategie *zachování výrazu* (kapitola 5).

7. Výsledky analýzy

Jak vyplývá z níže uvedeného grafu, nejpočetnější kategorií KSP ve vybraném korpusu byla kategorie Společnost – modré pole, následují kategorie Zeměpis – světle zelené pole a Ostatní – tmavě zelené pole, které mají shodný počet položek. Poslední nejméně početnou kategorií je Kultura – oranžové pole.

Ze všech 57 zkoumaných položek se více než polovina nachází v kategorii Společnost, která obsahuje 5 podkategorií. První podkategorií, která obsahuje 6 položek, je podkategorie s názvem Společenské podmínky zaměřená na specifikaci v oblasti Skupin a subkultur. Následná podkategorie Způsob života, Zvyky a společenské konvence se v této analýze rozděluje na 4 specifikační kritéria. Samostatná podkategorie bez specifikací celkem obsahuje 13 položek a je tedy nejpočetnější z tohoto okruhu. Zmiňovaná podkategorie ve specifikaci se zaměřením na Rodinné vztahy obsahuje položek 5. Nejvíce obsáhlou specifikací se v našem případě stala specifikace Pokrmů, která čítá 7 položek. Oproti tomu specifikace s Věcmi každodenní potřeby je nejméně obsáhlou a najdeme v ní pouze 4 položky.

Kategorie Zeměpis celkově obsahuje 8 KSP. První podkategorií je Biologie se specifikací ve Fauně o 6 položkách. Na druhé straně v podkategorii Kulturní zeměpis se specifikací Silnic a ulic se nacházejí pouze 2 položky.

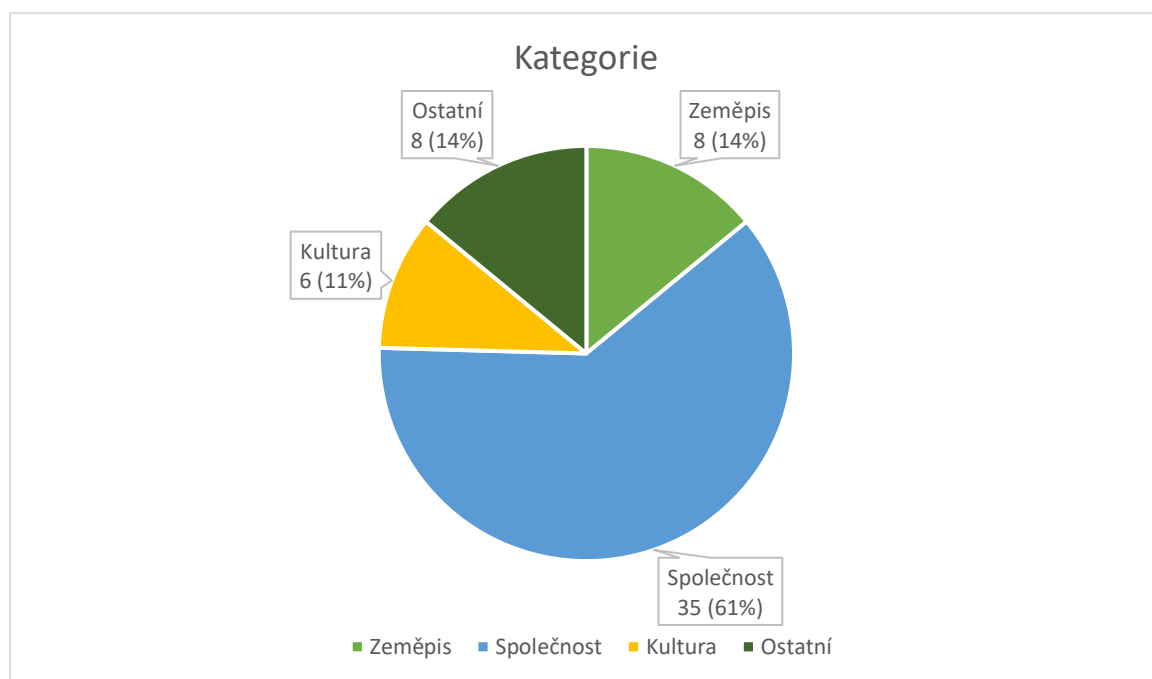
Kategorie Kultura s celkem 6 KSP je nejméně početnou kategorií z celé analýzy. Jako první podkategorií v této části je Vzdělávání se 4 položkami a jako druhou obsahuje podkategorii Kulturních a volnočasových aktivit se specifikací v Literatuře o 2 položkách.

Prvky, které nebyly analyzovány z hlediska KSP se nacházejí v kategorii Ostatní. Do této kategorie se dostalo 8 položek.

Nejpočetněji zastoupené kulturně specifické prvky, se kterými se překladatelé museli utkat, a ve kterých se jejich překlady odlišovali, spadají do kategorie Společnost, což lze považovat za výsledek ne příliš překvapivý. Jako závěrečnou ilustraci toho, jak různě je možné přistupovat k překladu KSP spadajících do kategorie Společnost, uvádím znovu příklad překladu výrazu „a

hand-me-down robe“, který se ve verzi VM objevil jako „obnošený hábit,“ u překladatele Michigan jako „obnošené šaty,“ A.p. 1 zvolil „obnošená róba“ a A.p. 2 „sedřený župan.“ Tyto případy považuji za velmi ilustrativní příklady toho, co vše leží v překladatelových rukách. Jak bylo řečeno v kapitole 2, nejde jen o jazykovou správnost, jde také o to, aby jazykové prostředky byly všestranně funkční, pokud možno po všech stránkách (Knittlová, 2015). Dále v této kategorii je viditelný kulturní rozdíl v oslovení profesorů v kouzelnické škole: Michigan, A.p. 1 i A.p. 2 „profesore“, VM použil „pane profesore“. V českém prostředí by „profesore“ bylo vnímáno nezdvořile. Uplatňuje se zde i strategie *neutralizace* (kapitola 4.3), která nadávky upravuje pro dětského diváka v případě, kdy VM použil „zavři zobák..“ A.p. 1 i A.p. 2 použili vulgárnější „sklapni“ to samé platí u případu „nech toto“ ve VM verzi a verzi třetího amatérské překladatele „drž hubu“.

Obr. 5 – Zastoupení KSP v jednotlivých kategoriích

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá převodem kulturně specifických prvků obsažených v prvním filmu Harryho Pottera, konkrétně *Harry Potter a Kámen mudrců*. K jejich analýze byly použity čtyři verze titulků – český oficiální překlad Vladimíra Medka, tři amatérské verze z různých let i od odlišných autorů a samozřejmě anglický originál z dílny Warner Bros. Studio.

Teoretická část se v počáteční fázi zabývá teorií překladu a definuje různé překladatelské postupy a strategie. Definuje druhy a normy týkající se titulků profesionálních i amatérských a objasňuje překladatelské strategie používané při převodu titulků do jiného jazyka, které slouží jako prameny pro analytickou část. Zmiňuje také českého překladatele Vladimíra Medka, který bravurně přeložil dílo, z něhož vzešel jazykový materiál použitý k vypracování analýzy. V závěru se teoretická část soustředí na hlavní téma, tedy kulturně specifické prvky.

Praktická část analyzuje rozmanitost překladu kulturně specifických prvků v českých titulcích k filmu *Harry Potter a Kámen Mudrců*. Srovnává český překlad s amatérskými překladateli a samozřejmě pracuje s anglickým originálem. Účelem této části není hodnotit kvalitu překladu, pouze přístupy k překladu a rozdílnost forem překladu těchto kulturních specifik. Zkoumaný materiál je rozdělen do čtyř kategorií. Tři z nich obsahují podkategorie. Kategorie Ostatní je uvedena, aby demonstrovala zajímavosti, které byly objeveny při zkoumání daného korpusu. Nejpočetnější kategorií se stala Společnost s 35 případy. Její nejpočetnější podkategorie je Způsob života, Zvyky a společenské konvence s 13 položkami. Specifikace této podkategorie zahrnují Kěci každodenní potřeby (4 položky), Pokrmy (7 položek), Rodinné vztahy (5 položek). Druhou nejpočetnější kategorií je Zeměpis obsahující 8 položek. První zeměpisná podkategorie Biologie se specifikací Fauna (6 položek) ve druhé podkategorii s názvem Kulturní zeměpis a specifikací Silnice, ulice se nacházejí pouze 2 položky. Předposlední je kategorie Kultury o 6 položkách s podkategoriemi Vzdělávání (4 položky) a Kulturní a volnočasové aktivity s pouze 2 položkami. Poslední kategorie, která je zařazena pod názvem Ostatní se nezabývá kulturně specifickými prvky, ale dodala pohled na použití překladatelských strategií u zajímavostí, které mohou při překladu vzniknout.

Tyto údaje ukazují v českém oficiálním překladu titulků větší výskyt přeložených kulturně specifických prvků. Překlad Vladimíra Medka je tvořivější než amatérské překlady, které spíše využijí překladatelskou strategii generalizace nebo zachování anglického originálu.

Seznam použité literatury a zdrojů

Rosa, A. A. (2001). Features of oral and written communication in subtitling. In (Multi) Media Translation.

Bartoll, E. (2004). Parameters for the classification of subtitles. Topics in audiovisual translation.

Bell, R. T., & Candlin, C. N. (2016). Translation and translating: Theory and practice. Routledge.

BEZR, O. (2015). Zemřel Pavel Medek. Naučil česky Harryho Pottera i drsné detektivy. IDNES.cz [online]. https://www.irozhlas.cz/kultura/vladimir-medek-prekladatel-harry-potter-sto-roku-samoty_2209071710_ula

Bogucki, Ł. (2009). Amateur subtitling on the Internet. In Audiovisual translation: Language transfer on screen. London: Palgrave Macmillan UK.

Borough Council of King's Lynn & West Norfolk. (2016, August 11). *Street naming conventions*. https://www.westnorfolk.gov.uk/info/20083/address_management/498/street_naming_conventions

Cary, E., & Alexander, S. (1962). Prolegomena for the Establishment of a General Theory of Translation. *Diogenes*, 10(40), 96-121.

Catford, J. C. (1965). *A linguistic theory of translation* (Vol. 31). London: Oxford University Press

Clements, R. a Musker, J. (directors). (2009). *Princezna a žabák* [Film; DVD]. Walt Disney Animation Studios

Černá, B. (2022). Kvalita amatérského a profesionálního překladu filmových titulků.

Ohně – kniha. (n.d.). Knihy | Databáze knih. <https://www.databazeknih.cz/knihy/ohne-286323>

Díaz-Cintas, J., & Muñoz Sánchez, P. (2006). Fansubs: Audiovisual translation in an amateur environment. *Jostrans: The Journal of Specialised Translation*, 6, 37-52.

Díaz-Cintas, J. D., & Remael, A. (2014). *Audiovisual translation: subtitling*. Routledge.

Díaz-Cintas, J. D., Orero, P., & Remael, A. (2007). *Media for All. Accessibility in*.

Edman, M. & Batchelder, M. L. (1969) Choosing Children's Books about other Countries, *Childhood Education*, 45:5, 265-268, DOI: 10.1080/00094056.1969.10729441

Eidinger, A. (2018). *What should I call my professor? — University Affairs*. University Affairs. <https://universityaffairs.ca/career-advice/career-advice-article/what-should-i-call-my-professor/>

Encyclopædia Britannica, inc. (2024). Encyclopædia Britannica. <https://www.britannica.com/dictionary/bathroom>

Faltýnek, V. (2003). *Harryho Pottera překládají do češtiny bratři Medkovi*. *Radio Prague International*. <https://cesky.radio.cz/harryho-pottera-prekladaji-do-cestiny-bratri-medkovi-8076421>

Gak, V. G. (1976). The semantic structure of the word as a component of the semantic structure of the utterance

Gambier, Y. (2004). La traduction audiovisuelle: un genre en expansion. *Meta*, 49(1).

Gambier, Y. (2003). Introduction: Screen transadaptation: Perception and reception. *The Translator*, 9(2), 171-189.

Garcia, I. (2009). Beyond translation memory: Computers and the professional translator. *The Journal of Specialised Translation*, 12(12).

Georgakopoulou, Y. (2010). Challenges for the audiovisual industry in the digital age: Accessibility and multilingualism. In *Proceedings of META Forum 2010*.

Gile, D. (2009). Basic concepts and models for interpreter and translator training. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*, 1-299.

GOLDSTEIN, S. (2004) *Translating Harry: The Language of Magic*.

Gottlieb, H. (1992). Subtitling-a new university discipline. In *Teaching translation and interpreting*. John Benjamins.

Gottlieb, H. (2001). Texts, translation and subtitling-in theory, and in Denmark. *Translators and Translations*,

Hatim, B., & Mason, I. (2005). *The translator as communicator*. Routledge.

Hausenblas, K. (1965). *Překládání a teorie literatury (Nad knihou J. Levého Umění překladu)*.

Hávová, N. (2004). Vladimír Medek: "Vypukla potterománie a já nevěděl, do jakého ohně jsem strčil prsty". *Radiožurnál*. <https://radiozurnal.rozhlas.cz/vladimir-medek-vypukla-potteromanie-a-ja-nevedel-do-jakeho-ohne-jsem-strcil-6357683>

Hunt, P. (2003). *Literature for children*. Routledge

Kašparová, M. (2015). *Amatérská versus profesionální tvorba titulků ke švédským filmům*.

Knittlová, D. (1995). *Teorie překladu:(Pro anglisty)*. Univerzita Palackého.

Knittlová, D., Grygová, B., & Zehnalová, J. (2010). *Překlad a překládání*. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta.

Kutková, M. (2022). *Medek Vladimír*. DATABÁZE ČESKÉHO UMĚLECKÉHO PŘEKLADU PO ROCE 1945. <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/M/MedekVladimir.htm>

LEBIEDZIŃSKI, H. (1981), *Elementy przekładoznawstwa ogólnego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Levý, J. (2012). Umění překladau. Apostrof.

De Linde, Z., & Kay, N. (1999). *The semiotics of subtitling*. Manchester: St.

Lomheim, S. (1999). *The writing on the screen. Subtitling: A case study from Norwegian Broadcasting (NRK), Oslo*. Word, Text, Translation. Clevedon: Multilingual Matters, 190207.

Luyken, G. M., & Herbst, T. (1991). *Overcoming language barriers in television: Dubbing and subtitling for the European audience (No. 13)*. European Institute for the Media.

Malone, J. L. (2016). *The science of linguistics in the art of translation: Some tools from linguistics for the analysis and practice of translation*. State University of New York Press

Medek, V. (2014). Krev na maltézském náměstí [e-kniha] - vladimír medek. Kosmas.cz - internetové knihkupectví. <https://www.kosmas.cz/knihy/199354/krev-na-maltezskem-namesti/#pos=300>

Miššíková, M. (2006). Svět Harryho Pottera v překladau do češtiny a slovenštiny.

Nedergaard-Larsen, B. (1993). Culture-bound problems in subtitling. *Perspectives*, 1(2), 207-240.

NĚMEC, J. (2015). Márquezovi nesmíte věřit ani slovo. *Host*, 31(7), 66-71. ISSN 1211-9938. *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2 - Ústav pro jazyk český*. (2004). Ústav pro jazyk český. <https://ujc.avcr.cz/sd/publikace/knizni/lexikologie-odd-publikace/lexikologie-slovniky/nova-slova-v-cestine-slovník-neologizmu-2.html>

O'Hagan, M. (2011). Community Translation: Translation as a social activity and its possible consequences in the advent of Web 2.0 and beyond. *Linguistica Antverpiensia, New Series—Themes in Translation Studies*, 10.

Oittinen, R. (2000). *Translating for children* (Vol. 2150). Routledge.

Pedersen, J. (2005, May). How is culture rendered in subtitles. In *MuTra 2005—Challenges of multidimensional translation: Conference proceedings* (Vol. 18).

Peoples, J. G., & Bailey, G. A. (2000). *Humanity: An introduction to cultural anthropology* (p. 480). Belmont, CA: Wadsworth.

Perrino, S. (2009). User-generated translation: The future of translation in a Web 2.0 environment. *The Journal of Specialised Translation*, 12(7), 55-78.

Pošta, M. (2012). *Titulkujeme profesionálně. Apostrof*.

Prinke, R. T. (1991). Hunting the blacke toade. *The Hermetic Journal*, 45, 78-90.

Ramière, N. (2019). Reaching a foreign audience: Cultural transfers in audiovisual translation.

Shavit, Z. (2009). *Poetics of children's literature*. Univerzity of Georgia Press.

Subtitles - download movie and TV Series subtitles. (n.d.). Subtitles - download movie and TV Series subtitles. <http://www.opensubtitles.org>

Štafanová, G. (2015). *Problematika filmového překladu*. Brno: Masarykova univerzita.

Švelch, J. (2011). *Amatérský překlad televizních seriálů v sociálním kontextu*.

Táboříková, L. (2015). *Komentovaný překlad titulků k dokumentárnímu filmu "Veduščíj (Parfjonov o Poznere)"* (Doctoral dissertation, Masaryk University, Faculty of Arts).

Titulky.com - Titulky k filmům. (n.d.). *Titulky.com - Titulky k filmům*. <http://www.titulky.com>

Venuti, L. (2017). *The translator's invisibility: A history of translation*. Routledge.

Vorlíček, V. (režisér). (1973). *Tři oříšky pro popelku* [Film; DVD] studio Babelsberg

Xeni, E. (2011). Issues of concern in the study of children's literature translation.

YIFYSubtitles.org - ultimate subtitles source. (n.d.). YIFY Subtitles - subtitles for YIFY movies. <http://www.yifysubtitles.org>

Zemřel Vladimír Medek, do češtiny přeložil Harryho Pottera I Díla Gabriela G. Marquéze. Bylo Mu 82 let. iROZHLAS. (n.d.). https://www.irozhlas.cz/kultura/vladimir-medek-prekladatel-harry-potter-sto-roku-samoty_2209071710_ula

Prameny:

Rowling, J. K. (2015). *Harry Potter and the philosopher's stone (Vol. 1)*. Bloomsbury Publishing.

Rowlingová, J. K. (2002). *Harry Potter a kámen mudrců*. Trans. Vladimír Medek. Praha: Albatros.

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam používaných zkratk

HP – Harry Potter

DL – dětská literatura

VM – Vladimír Medek

CJ – cílový jazyk

VJ – výchozí jazyk

CT – cílový text

VT – výchozí text

KSP – kulturně specifické prvky

A.p. 1 – Amatérský překlad 1

A.p. 2 – Amatérský překlad 2

Příloha č.2: Seznam tabulek

1 - Překladatelské postupy dvojic

2 - Porovnání strategií

3 - Tematické reálie

4 A.1 – podkategorie biologie

5 A.2 – podkategorie kulturní zeměpis

6 B.1 – podkategorie společenské podmínky

7 B.2 – podkategorie způsob života, zvyky a společenské konvence, specializace skupiny

8 B.3 – specifikace pokrmy

9 B.4 – podkategorie zvyky a společenské konvence

10 B.5 – specifikace rodinné vztahy

11 C.1 – podkategorie vzdělávání

12 C.2 – podkategorie kulturní a volnočasové aktivity

13 D – neanalyzované příklady

Příloha č.3: Seznam obrázků

- 1 - Dvojčlenný komunikační řetězec
- 2 - Tabulka zahraničních titulkářských organizací
- 3 - Hranice překladatelských strategií
- 4 - Zastoupení KSP v jednotlivých kategoriích

Příloha č. 4: Ukázka prvních dvou stran originálního českého překladu titulků k filmu *Harry Potter a Kámen Mudrců* od autora Vladimíra Medka

- 1
00:00:19,686 --> 00:00:23,023
Zobí ulice
- 2
00:01:22,207 --> 00:01:27,212
Mohlo mě napadnout, že tady
budete, profesorko McGonagallová.
- 3
00:01:38,432 --> 00:01:41,602
Dobrý večer, profesore Brumbále.
- 4
00:01:44,104 --> 00:01:47,107
Je pravda, co se povídá, Albusi?
- 5
00:01:47,357 --> 00:01:52,571
Bohužel ano, paní profesorko.
To dobré i to špatné.
- 6
00:01:52,779 --> 00:01:56,033
-A ten chlapec?
-Hagrid ho přiveze.
- 7
00:01:56,283 --> 00:02:00,204
Myslíte, že je moudré svěřit
Hagridovi něco tak důležitého?
- 8
00:02:00,704 --> 00:02:05,626
Paní profesorko, Hagridovi
bych svěřil svůj vlastní život.
- 9
00:02:24,478 --> 00:02:28,607
Profesore Brumbále,
profesorko McGonagallová.
- 10
00:02:28,815 --> 00:02:32,694
-Žádné problémy, Hagridě?
-Ne, pane.
- 11
00:02:32,903 --> 00:02:37,366
Ten malej dareba usnul,
zrovna když jsme letěli nad Bristolem.

12
00:02:38,158 --> 00:02:40,661
Pokuste se ho nevzbudit.

13
00:02:41,453 --> 00:02:43,539
Tady ho máte.

14
00:02:48,961 --> 00:02:53,507
Albusi, myslíte, že je bezpečné
nechat ho u těch lidí?

15
00:02:53,715 --> 00:02:58,971
Sledovala jsem je celý den.
Jsou to mudlové toho nejhoršího druhu.

16
00:02:59,221 --> 00:03:03,183
-Myslím to vážně.
-Nikoho jiného nemá.

17
00:03:03,433 --> 00:03:08,355
Ten chlapec bude slavný.
Každé dítě v našem světě ho bude znát.

18
00:03:08,605 --> 00:03:10,315
Přesně tak.

19
00:03:10,524 --> 00:03:14,820
Bude mnohem lepší, když bude
vyrůstat stranou toho všeho.

20
00:03:17,281 --> 00:03:20,033
Dokud nebude připraven.

21
00:03:32,045 --> 00:03:37,551
Ale no tak, Hagrid. Koneckonců
mu nedáváme doopravdy sbohem.

22
00:03:44,641 --> 00:03:48,896
Pan a paní Dursleyovi,
Zobí ulice 4, Kvikáلكov, Surrey

23
00:03:49,313 --> 00:03:50,898
Mnoho štěstí,

24
00:03:51,565 --> 00:03:54,067
Harry Pottere.

25

00:04:00,949 --> 00:04:05,204

HARRY POTTER

A KÁMEN MUDRCŮ